

WOENSDAG 5 MAART 2025 | NUMMER 10

katholiek nieuwsblad

Aperite portas Redemptori

ZIJ IS ONMISBAAR
THEMANUMMER: VROUWEN IN DE KERK

INTERVIEW

Tanja van Leeuwen verdiepte zich in feministische theologie en rouw-en-geloofgroepen. Ze ziet dat “de Kerk morsig omspringt met de kracht van vrouwen”.

04

ESSAY

Veel katholieke vrouwen laten zich door hun geloof inspireren om de wereld een stukje beter te maken. Het Katholiek Vrouwen Dispuut presenteert voorbeelden uit de eigen gelederen.

08

REPORTAGE

De situatie op Cuba wordt steeds penibeler door een toenemend tekort aan eten en medicijnen. Toch blijven de zusters birgittinessen doen wat ze kunnen om minderbedeelden te helpen.

12

woord van de paus

Laten we deze Veertigdagentijd samen op weg gaan in hoop

Paus Franciscus op Aswoensdag 2024. | Foto: CNS - Lola Gomez

Al voor zijn ziekenhuisopname op 14 februari schreef paus Franciscus zijn boodschap voor de Veertigdagentijd van dit jaar. Daarin roept hij op met liefde en geduld naar elkaar te luisteren.

Met het boeteteken van as op ons hoofd beginnen we in geloof en hoop aan de jaarlijkse pelgrimstocht van de heilige Veertigdagentijd. De Kerk, moeder en leermeester, nodigt ons uit om ons hart voor te bereiden en ons open te stellen voor Gods genade, zodat we met grote vreugde de paastriomf van Christus de Heer over zonde en dood kunnen vieren. Jezus Christus, gestorven en verrezzen, is het centrum van ons geloof en de waarborg van onze hoop op de grote belofte van de Vader: eeuwig leven.

Ik wil enkele overdenkingen meegeven over wat het betekent om samen op weg te gaan in hoop. Het motto van dit Heilig Jaar, ‘Pelgrims van hoop’, doet denken aan de lange reis van het volk Israël naar het Beloofde Land, waarover wordt verteld in het boek Exodus: de moeilijke reis van slavernij naar

vrijheid. En we kunnen niet aan de Bijbelse exodus denken zonder ook te denken aan al die broeders en zusters die vandaag de dag situaties van ellende en geweld ontvluchten en op zoek gaan naar een beter leven voor zichzelf en hun geliefden. Hier ontstaat een eerste oproep tot bekering, want we zijn allemaal pelgrims in het leven, maar ieder van ons kan zich afvragen: hoe laat ik me uitdagen door deze toestand? Het zou een goede oefening voor de vastentijd zijn om onszelf te confronteren met de concrete realiteit van een migrant en die op ons te laten inwerken, om zo te ontdekken hoe God ons vraagt betere reizigers te worden naar het huis van de Vader. Laten we deze reis samen maken. Samen op weg gaan, synodaal zijn, dat is de roeping van de Kerk. De Heilige Geest spoort ons aan om naar God en naar onze broeders en zusters te gaan, en ons nooit in onszelf op te sluiten. Samen op weg gaan betekent zij aan zij wandelen, zonder de ander te vertrappen of te overstemmen, zonder afgunst te voelen, zonder iemand achter te

laten of buiten te sluiten. Laten we in dezelfde richting gaan, naar hetzelfde doel, en met liefde en geduld naar elkaar luisteren.

Laten we deze reis ook samen maken in de hoop op een belofte. Jezus, onze liefde en onze hoop, is opgestaan en leeft en heerst op glorieuze wijze. De dood is veranderd in overwinning en hierin ligt het geloof en de grote hoop van christenen: in de opstanding van Christus! Hier is de derde oproep tot bekering: die van hoop, van vertrouwen in God en in zijn grote belofte, het eeuwig leven. We moeten onszelf afvragen: ben ik ervan overtuigd dat God mijn zonden vergeeft? Of doe ik alsof ik mezelf kan redden? Streef ik naar verlossing en roep ik Gods hulp in om die te ontvangen? Dankzij Gods liefde in Jezus Christus worden we bewaard in de hoop die niet teleurstelt. De hoop is het “anker van de ziel”. Daarin bidt de Kerk dat “alle mensen gered worden” (1 Tim. 2,4) en wacht zij op de glorie van de hemel, verenigd met Christus.

(Vertaling: Susanne Kurstjens)

colofon

Katholiek Nieuwsblad is een uitgave van de Stichting Katholiek Nieuwsblad te 's-Hertogenbosch. KN verschijnt 1 keer per week.

CONTACT
Lange Putstraat 44
5211 KN 's-Hertogenbosch
Telefoon: +31(0)73 612 34 80
(werkdagen 9-16u)
info@kn.nl

ABONNEMENTEN
Jaarabonnement 2025: € 170,-
Overige tarieven op aanvraag.
Zie ook: kn.nl/abbonnementen

Opzeggingen dienen uiterlijk een maand voor het verstrijken van de huidige abonnementsperiode te worden doorgegeven.

DIRECTIE & HOOFDREDACTIE
Anton de Wit

REDACTIE
Luuk van den Einden
Emma Koevoets
Susanne Kurstjens
Francesco Paloni
e-mail: redactie@kn.nl

ADVERTENTIES
Tarieven: zie kn.nl/advertenties
Tel. +31(0)73 612 85 30
advertenties@kn.nl
De uitgever is niet aansprakelijk voor de inhoud van advertenties.

KN IN GESPROKEN WOORD
Passend Lezen Den Haag,
tel. +31 (0)70 33 81 500

FOTO VOORPAGINA
Josh Hild - Unsplash

VORMGEVING
Mariëlla Conen-de Koning

DRUKWERK
DPG Media B.V.

KN BELGIË
Verantwoordelijke uitgever:
Maison de L'Europe S.A.,
Rue de L'Esplanade 51
4141 Banneux N.D.

BANKGEGEVENS
NL67 INGB 0652 8275 35

ISSN 0168244x, KVK 16058386

van kn.nl

Op 25 februari werd voor het eerst op het Sint-Pietersplein de rozenkrans gebeden voor paus Franciscus, die sinds 14 februari in het ziekenhuis ligt. De toestand van de paus blijft uiterst onzeker. Houd kn.nl/franciscus in de gaten voor de laatste stand van zaken. | Foto: CNS - Lola Gomez

Reliek van Thomas van Aquino komt naar Nederland en België

Vorig jaar en in 2025 viert de dominicanenorde samen met de hele Kerk een dubbele mijlpaal: het is 800 jaar geleden dat Thomas van Aquino werd geboren in 1225 en 750 jaar sinds zijn overlijden in 1274. Om deze herdenking extra luister bij te zetten, reist een relik van zijn schedel – normaal bewaard in de Jacobijnenkerk in Toulouse – de wereld rond. In maart en april doet deze ook verschillende plaatsen in de Lage Landen aan, waaronder Antwerpen, Zwolle en Heiloo. Zie kn.nl/nieuws.

Duitse kerkleiders: ruk naar rechts vraagt om 'doortastende actie'

De christendemocraten wonnen de verkiezingen in Duitsland, maar met AfD op de tweede plek is radicaal rechts bezig met een enorme opmars. Katholieke kerkleiders in Duitsland hopen op een snelle en verantwoordelijke vorming van een regering na de Bondsdagverkiezingen van vorige week. Tegelijkertijd maken ze zich zorgen over de sociale cohesie. "De uitslag laat zien hoe gepolariseerd onze samenleving is geworden", aldus aartsbisschop Stephan Burger van Freiburg. Zie kn.nl/duitsland.

ChristenUnie-jongeren: 'Recht op gebed op school moet blijven'

Jongerenorganisatie Perspectief van de ChristenUnie maakt zich zorgen over meldingen dat leerlingen op openbare scholen worden beperkt in hun mogelijkheid om te bidden. Sommige scholieren zouden zelfs straf krijgen als ze tijdens pauzes of tussenuren bidden. Perspectief wijst erop dat dit in strijd is met de vrijheid van godsdienst. De organisatie sluit zich aan bij het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), dat pleit voor ruimte om geloof te uiten binnen redelijke kaders. De organisatie roept de Tweede Kamer op om hier aandacht aan te besteden en wil dat minister Bruins (Onderwijs) met scholen in gesprek gaat. Zie kn.nl/kort.

Leidse Joseph bidt op YouTube voor zieke paus

De jonge Joseph uit Leiden raakt veel harten met een ontroerende YouTube-video. Op het kanaal *Poetry of Daily Life* bidt hij voor de zieke paus Franciscus, die in het ziekenhuis ligt. In zijn gebed vraagt hij God om goed voor de paus te zorgen. "Lieve God, mama heeft verteld dat de paus in het ziekenhuis ligt en dat het niet goed met hem gaat. Dus ik zal vandaag extra mooi bidden, want ik wil vragen of U voor hem wilt zorgen", zegt Joseph in de video. Zie kn.nl/opmerkelijk.

Personalia

- Op 20 februari is priester Paul De Clerck (85) overleden. Hij was jarenlang een toonaangevend liturgiespecialist in Brussel en Parijs. Na zijn tijd als academicus ging hij aan de slag in een parochie in Brussel.

Zie kn.nl/personalia voor meer benoemingen, wijdingen, sterfgevallen en onderscheidingen. Tips? Mail de redactie op redactie@kn.nl.

COMMENTAAR

Mannendag

Elk jaar op 8 maart wordt wereldwijd Internationale Vrouwendag gevierd. Het is een dag die aandacht vraagt voor vrouwenrechten, gendergelijkheid en de bijdrage van vrouwen in de samenleving. En steevast duikt dan ook die andere vraag op: 'Ja maar, wanneer is het Internationale Mannendag?' Het is een interessante reflex, alsof de viering van vrouwenrechten een soort schuldbewuste tegenhanger vereist. Alsof erkenning een schaars goed is dat zorgvuldig verdeeld moet worden, zodat niemand te weinig krijgt.

Die reflex is niet nieuw. Het herinnert aan een breder maatschappelijk patroon: de erkenning van de ene groep roept soms de angst op dat een andere groep tekort wordt gedaan. Dit fenomeen zien we niet alleen in de samenleving, maar ook in de Kerk. Want laten we eerlijk zijn: de rol van vrouwen in het christendom is historisch en theologisch onmiskenbaar groot, maar tegelijkertijd blijft de discussie over hun plek in de hiërarchie even hardnekkig als die eeuwige vraag naar Mannendag.

Neem bijvoorbeeld paus Johannes Paulus II, die in zijn apostolische brief *Mulieris Dignitatem* (1988) schreef over de unieke waardigheid en roeping van de vrouw in de Kerk en samenleving. Of paus Franciscus, die herhaaldelijk heeft benadrukt dat vrouwen een grotere rol moeten krijgen in bestuurlijke en pastorale functies binnen de Kerk, zij het binnen de kaders van de katholieke leer. Het is een wankel evenwicht: hoe erkennen we de onmiskenbare bijdrage van vrouwen zonder dat de traditie op zijn grondvesten trilt?

Nu we het toch over wankele evenwichten hebben: de samenleving is bijzonder bedreven in het bekritisieren van vrouwen, ongeacht hun keuzes. Werk je parttime? Dan draag je onvoldoende bij aan de economie. Werk je fulltime? Dan verwaarloos je je gezin. Blijf je thuis voor de kinderen? Dan ben je ouderwets. Bouw je een carrière uit? Dan ben je te ambitieus. Hoe je het ook wendt of keert, er is altijd wel een mening klaar. En als er één instituut is dat ervaring heeft met het balanceren tussen tegengestelde verwachtingen, dan is het de Kerk wel.

Hier ligt een kans. De katholieke traditie biedt immers talloze inspirerende voorbeelden van vrouwen die leiderschap en dienstbaarheid op unieke wijze hebben gecombineerd. Van Maria, de moeder van Jezus tot invloedrijke heiligen zoals Teresia van Ávila en Moeder Teresa, die binnen én buiten kerkelijke structuren een blijvende impact hebben gehad. Vrouwen die hun eigen weg vonden, niet omdat de samenleving of de Kerk hen een bepaalde richting uit duwde, maar omdat ze hun roeping volgden.

Misschien is dat de les die we uit deze hele discussie kunnen trekken: rechtvaardigheid en waardering zijn geen wedstrijd. Het gaat er niet om of mannen of vrouwen 'winnen'. De Kerk leert ons dat ieder mens – man en vrouw – unieke gaven en verantwoordelijkheden heeft. Gelijkwaardigheid betekent niet dat iedereen hetzelfde pad bewandelt, maar dat ieders pad evenveel waarde heeft.

En voor wie zich op 8 maart nog steeds afvraagt wanneer Internationale Mannendag is: dat is op 19 november. Maar misschien kunnen we ons op beide dagen bezighouden met de wezenlijke vraag: hoe bouwen we een samenleving waarin iedereen gezien en gewaardeerd wordt, zonder dat de erkenning van de een als een verlies voor de ander voelt?

Wilt u reageren?
Mail naar opinie@kn.nl

EMMA KOEVOETS,
REDACTEUR NIEUWE MEDIA

interview

‘De katholieke Kerk springt morsig om met de kracht van vrouwen’

DOOR EMMA KOEVOETS

Tanja van Leeuwen verdiepte zich in feministische theologie en vrouw-en-geloofgroepen. In september 2024 verscheen haar boek *Tot spreken heb je mij gehoord. De kracht van Vrouw en Geloof*, een studie over deze in de jaren zeventig en tachtig ontstane groepen waarin vrouwen hun geloof verdiepten en hun stem binnen de Kerk lieten horen.

Tanja van Leeuwen: “De vrouw-en-geloofgroepen hebben in eerste instantie een enorme betrokkenheid bij de Kerk aangewakkerd.” | Foto: eigen foto

Waarom besloot u onderzoek te doen naar vrouwen in de Kerk?

“Ik groeide op in een katholiek gezin in Alphen aan den Rijn. Op latere leeftijd ging ik theologie studeren. Tijdens mijn studie zei iemand: ‘Als jij als vrouw theologie studeert, dan ben je verplicht je bezig te houden met feministische theologie.’ Dat zette me aan het denken. Later begeleidde ik vrouw-en-geloofgroepen en ik vind het betreurenswaardig dat er zo weinig bekend is over de nalatenschap van deze groepen.

Zo begon mijn onderzoek. Ik reisde door het hele land, sprak vrouwen en verzamelde hun verhalen. In totaal heb ik sinds 2017 81 interviews afgenomen. Sommige vrouwen van het eerste uur zijn inmiddels overleden. Achteraf gezien had dit onderzoek niet veel later moeten beginnen. Het slothoofdstuk heet niet voor niets *Wat kwamen we van ver* en beschrijft hoe vrouwen ooit hun baan verloren bij een huwelijk of zwangerschap. Er is veel veranderd, en die ontwikkeling heb ik vastgelegd.”

Wat bedoelt u met de titel Tot spreken heb je mij gehoord?

“De titel van het boek is ontleend aan de theologe Nelle Morton. Zij maakte ooit een bijzonder moment mee in een vrouwengroep. Er was een vrouw die de hele tijd niets zei. Ze luisterde, maar bleef stil. Pas tegen het einde, na misschien wel dagen, begon ze te praten. Eerst aarzelend, zoekend naar woorden, en toen zei ze: ‘Ik heb pijn, ik heb overal pijn.’ Ze vertelde haar levensverhaal, vol emotie, tranen. De rest van de groep zweeg. Niemand onderbrak haar, niemand gaf direct advies of oordeel. Ze luisterden gewoon. En toen de vrouw klaar was, zei ze: ‘Ik heb het gevoel dat jullie mij al hoorden voordat ik begon te spreken.’ Dat inzicht trof Morton. Ze begon erop te letten en ontdekte dat dit in veel vrouwengroepen gebeurde: vrouwen hoorden elkaar tot spreken. Door écht te luisteren gaven ze elkaar ruimte om een stem te vinden, om woorden te geven aan wat lang onuitgesproken was gebleven.”

Wat heeft u het meest verrast tijdens het onderzoek naar vrouw-en-geloofgroepen?

“Hoe universeel de ervaringen van vrouwen waren, ongeacht waar ze vandaan kwamen.

Vrouwen zelf dachten soms dat de ontwikkelingen in verschillende delen van het land heel anders verliepen. Maar in grote lijnen zag ik juist overal hetzelfde patroon. Of je nu in het noorden of zuiden zat, of je nu universitair geschoold was of een meer praktische achtergrond had: de processen die deze vrouwen doormaakten, leken sterk op elkaar. Wat ze verbond, was hun openheid voor verandering. Het waren stuk voor stuk vrouwen die op de een of andere manier iets wilden veranderen.

Een ander punt dat me opviel: het waren vrijwel altijd ‘kadervrouwen’: vrouwen die al actief waren binnen de Kerk. Van de vrouwen die ik geïnterviewd heb, was bijna iedereen op een bepaalde manier betrokken. Er waren maar weinig uitzonderingen op die regel.”

Wat viel u op in de interviews met deze vrouwen?

“Wat me het meest heeft geraakt in de interviews – en waar ik echt moeite mee had – was de pijn die zoveel vrouwen hebben geleden binnen de Kerk. Er waren goedlopende vrouwengroepen, maar dan kwam er een nieuwe bisschop die het niet zag zitten, of die vond dat mannen de leiding moesten hebben. In het bisdom Den Bosch was bijvoorbeeld een bloeiende, groeiende groep. Maar toen kwam bisschop Ter Schure en ineens werd er tegen zo’n groep door mannen gezegd: ‘Wij nemen niks van vrouwen aan.’ Dat vind ik schokkend.

De katholieke Kerk springt morsig om met de kracht van vrouwen. Er waren zoveel vrouwen die bereid waren zich in te zetten, die met hart en ziel betrokken waren. Maar uiteindelijk hebben velen de hoop opgegeven. ‘Ik geloof er niet meer in’, zeiden ze dan. ‘Ik geloof niet dat we ooit nog een stem krijgen.’ Want ja, nu is er misschien een paus die verandering wil brengen. Maar straks komt er weer een andere, en dan wordt alles weer teruggedraaid. Daar ben ik echt van geschrokken. Dit waren vrouwen met zoveel kracht, zoveel inzet. En toch zijn ze uiteindelijk met pijn in het hart weggegaan.

Toch is er nog hoop. Het Netwerk Katholieke Vrouwen heeft gelukkig weer veel vrouwen in Nederland wakker geschud, hen aangemoedigd om hun stem te laten horen in het synodale proces. Ik ben daar ook lid van.

En mensen als Monique van Dijk-Groeneboer spelen daar een heel positieve rol in. Ik wil de hoop niet opgeven, nee.”

U heeft 81 vrouwen geïnterviewd. Wat was het meest terugkerende thema in hun verhalen?

“De spiritualiteit van de geloofsgroepen. Vrouwen vonden daar hun spirituele thuisbasis, een plek waar ze hun geloof konden verdiepen zonder dat er van bovenaf werd opgelegd wat wel of niet mocht. Ze kregen ruimte om hun eigen spiritualiteit te ontwikkelen, iets wat ze vaak in de traditionele Kerk misten. Wat me opviel in de interviews, is hoe deze vrouwen zich door de jaren heen hebben ontwikkeld, vooral persoonlijk en in hun godsbeeld. Ook hun relatie tot de Kerk veranderde soms. Als ik vroeger aan mijn ouders vroeg wat Pasen betekende, zeiden

ze: ‘Dan is de Heer opgestaan.’

Maar er zat geen diepere inhoud achter. Bij vrouwengroepen kregen vrouwen die inhoud wel. Een terugkerende frustratie was dat de Kerk vrouwen vaak zelf heeft gesterkt – hen ruimte gaf om te groeien, kennis op te doen, een stem te vinden – maar zodra ze daadwerkelijk krachtig werden, werden ze buitengesloten. ‘Zijn ze bang voor ons? Wat is er aan de hand?’ vroegen veel vrouwen zich af. Dat begrijp ik wel.

In de praktijk waren de vrouwengroepen eigenlijk allemaal oecumenisch. De groepen werden soms gefinancierd vanuit katholieke bisdommen of congregaties, maar aan de deur werd niet gevraagd: ‘Ben jij katholiek?’ Vrouwen hoorden via via over de groep en kwamen gewoon mee. Het was echt oecumene aan de basis. Toch waren er ook verschillen. In de protestantse Kerk kunnen vrouwen dominee worden en volwaardig meedoen. In de oudkatholieke Kerk mogen vrouwen alles: priester worden, volledige taken op zich nemen. Maar zelfs daar moesten vrouwen soms nog steeds hun plek bevechten. Binnen de rooms-katholieke kerk? Daar kom je gewoon nergens. Je kunt het mooier maken dan het is, zeggen dat vrouwen allerlei taken mogen doen, maar zo werkt het niet. Dat blijft pijnlijk.”

Maar er zat geen diepere inhoud achter. Bij vrouwengroepen kregen vrouwen die inhoud wel. Een terugkerende frustratie was dat de Kerk vrouwen vaak zelf heeft gesterkt – hen ruimte gaf om te groeien, kennis op te doen, een stem te vinden – maar zodra ze daadwerkelijk krachtig werden, werden ze buitengesloten. ‘Zijn ze bang voor ons? Wat is er aan de hand?’ vroegen veel vrouwen zich af. Dat begrijp ik wel.

Welke impact hebben deze vrouw-en-geloofsgroepen gehad op de kerkelijke betrokkenheid van de deelnemers?

“De vrouw-en-geloofsgroepen hebben in eerste instantie een enorme betrokkenheid bij de Kerk aangewakkerd. Vrouwen kregen een plek waar ze invloed konden uitoefenen, waar ze konden groeien in hun geloof en zich sterker voelden binnen hun gemeenschap. Ze merkten dat er ruimte was om veranderingen aan te kaarten; denk aan de taal in liederen, waarin alleen maar over ‘broeders’ en ‘heren’ werd gezongen, terwijl er gewoon vrouwen in de kerk zaten. Maar op de lange termijn? Dat is een ander verhaal. Wat je zag, is dat deze vrouwen juist door hun ervaring in de vrouw-en-geloofsgroepen meer elan kregen om zich actief op te stellen binnen de Kerk. Ze wilden erbij horen, ze wilden bijdragen. Maar uiteindelijk landde dat niet meer. Hun invloed werd steeds verder terugge-

draaid. De deur die eerst op een kier stond, werd langzaam weer dichtgeduwd.

Dat was het breekpunt. Een deel van de vrouwen is daardoor de Kerk helemaal uitgestapt. Niet omdat ze hun geloof verloren, maar omdat ze zich simpelweg niet meer konden vinden in het taalgebruik, in de manier waarop ze buitengesloten werden. Toch bleven ze die spirituele plek missen. En dan waren er de vrouwen die wel in de kerk bleven komen, maar niet perse vanwege het geloof zelf. Voor hen werd de sociale component belangrijker dan de inhoud. Weer anderen bleven zich katholiek of protestant noemen, maar vonden hun spirituele thuis niet meer in hun eigen geloofsgemeenschap. Dus gingen ze op zoek naar alternatieve geloofsgroepen. Uiteindelijk zie je een patroon: in eerste instantie brachten deze vrouwengroepen hen dieper de Kerk in. Maar door de reactie van de kerken zelf – de weerstand, het terugdraaien van verworvenheden – werden ze er juist weer uitgeduwd. En daarmee is er zoveel verloren gegaan.”

Hoe hoopt u dat het boek bijdraagt aan het gesprek over geloof en vrouwen in de Kerk?

“Als er iets is waarvan ik hoop dat dit uit het boek naar voren komt, dan is het wel hoeveel vrouwen in huis hebben aan eigenheid. Want vrouwen hebben hun eigen spiritualiteit. Ze ontdekken andere dingen in bijbelteksten dan mannen. Ze kijken anders naar geloof, naar de praktijk van het kerk-zijn. En daarom heb je de visie van vrouwen nodig. Niet als aanvulling, maar als een wezenlijk perspectief. Ik hoop dat dat nog duidelijker wordt wanneer mensen dit boek lezen.

En daarnaast, ook door die titel, dat het belang van luisteren écht doordringt. Dat vrouwen gehoord worden, niet half, niet met een tegenargument al in de aanslag, maar écht. Dat mensen misschien even achterover gaan zitten en luisteren. Eens horen wat er gezegd wordt, zonder meteen in te vullen, te corrigeren of te nuanceren. Gewoon luisteren. Want daar begint alles mee.” ●

‘Vrouwen kregen een plek waar ze invloed konden uitoefenen, waar ze konden groeien in hun geloof en zich sterker voelden binnen hun gemeenschap’

Tanja van Leeuwen, Tot spreken heb je mij gehoord. De kracht van Vrouw en Geloof
Uitgeverij: Van Warven
Pagina's: 340 | € 29,95
ISBN: 9789493349377

lezersbrieven

ALS DE PAUS STERFT

“Hoe moet dat nu als de paus sterft?” vroeg een parochiaan. Ik citeerde het Romeinse spreekwoord, dat de zaak – hoe droevig ook – wat relatieveert: *“Morto il Papa, se ne fa un altro”* – “Als de paus gestorven is, maken ze een andere.” Toch leek dat té relativistisch, want is het niet ook een Heilig Jaar? Dan wil je toch geen pauselijke begrafenis en een conclaaf? Maar ook dat is al te menselijk gedacht, want dat is precies wat in 1700 gebeurde. Op 18 mei 1699 had paus Innocentius XII (1691-1700) het Heilig Jaar uitgeroepen, maar het zelf openen kon hij niet meer vanwege zijn zwakke gezondheid. Op Pasen 1700 lukte het hem nog net om de plechtige zegen te geven vanaf het balkon van het Quirinaal, het toenmalige pauselijke paleis, maar op 27 september overleed hij alsnog. Het Heilig Jaar werd gesloten door diens opvolger paus Clemens XI (1700-1721), gekozen na een conclaaf van anderhalve maand – de eerste en (voorlopig laatste) keer dat de Heilige Deur door de ene paus werd geopend en door een andere gesloten. De viering van het Heilig Jaar lijkt niet te hebben geleden onder de pauselijke wisseling van de wacht in het Quirinaal. Integendeel: Rome werd zo druk bezocht dat sommige schrijvers de stad vergeleken met het viermaal zo grote Parijs.

Pater Marc Lindeijer SJ

HUWELIJK

In het artikel over barmhartigheid in het huwelijk (KN 7) staat: “Als liefde de motor van je huwelijk

is, is barmhartigheid de olie die het geheel draaiende houdt.” Uiteraard ben ik het hiermee eens, maar ik heb nergens kunnen lezen dat eenheid in het geloof de basis vormt voor het huwelijk. Deze eenheid biedt een geweldige reddingsboei voor als het wat minder goed gaat tussen man en vrouw. Je kunt dan altijd samen nog bidden voor de benodigde intenties.

Wat ik ook nergens tegen ben gekomen is dat de verlovingsstijd ontzettend belangrijk is. Als veel echtparen niet direct waren getrouwd, maar eerst verloofd waren geweest, had dit talloze echtscheidingen en bijkomend leed (óók voor de eventuele kinderen) voorkomen. De zin: ‘Ik ben nooit getrouwd, maar heb toch veel mannen of vrouwen gelukkig gemaakt door *niet* met ze te trouwen’ is namelijk op meer mensen van toepassing dat je denkt.

Kees Hooreman, Haarlem

PETER VAN DUYVENVOORDE

Graag reageer ik op dit fragment uit de column van Peter van Duyvenvoorde uit KN 7: “Opvallend is dat Trump alles wordt vergeven door diezelfde groep. Een proleet mag zich nog zo vaak misdragen, een held moet perfect zijn, anders gooien we hem van zijn voetstuk – vooral als hij niet de onze is.”

Een tijdje geleden kregen columnisten Albert van der Woerd en pater Hugo er ook al van langs van mijnheer Van Duyvenvoorde. Albert van der Woerd wordt als een (extreem-)rechtse priester neergezet door hem (en pater Hugo als een cyni-

cus). Blijkbaar vindt mijnheer Van Duyvenvoorde het allemaal heel vervelend wanneer zijn voorkeurskandidaten het niet halen in een verkiezing. Ook is het blijkbaar heel lastig voor hem om te accepteren dat niet iedereen denkt zoals hij. Vanaf deze plaats wil ik mijnheer Van Duyvenvoorde graag veel geduld, begrip en wijsheid toewensen, zonder enig cynisme. Ik lees zijn stukken vaak met plezier, vooral de mooie introspecties zijn leerzaam en een genot om te lezen. Die mooie bespiegelingen worden voor mij wat ontsierd door dit soort oprispingen. Ik hoop en bid dat de storm in hem wat mag gaan liggen. Daarnaast wil ik graag mijn waardering uitspreken voor de columns van Albert van der Woerd en pater Hugo. De eerste bericht ons uit een land waar wij niet wonen over mensen die we niet kennen. Hij zet je aan het denken over je eigen filters en vooroordelen. De tweede is mijn bloedserieuze humorist, die voor mij prachtig die twee uiterste schalen van de weegschaal in balans weet te houden, een parel in *Katholiek Nieuwsblad!*

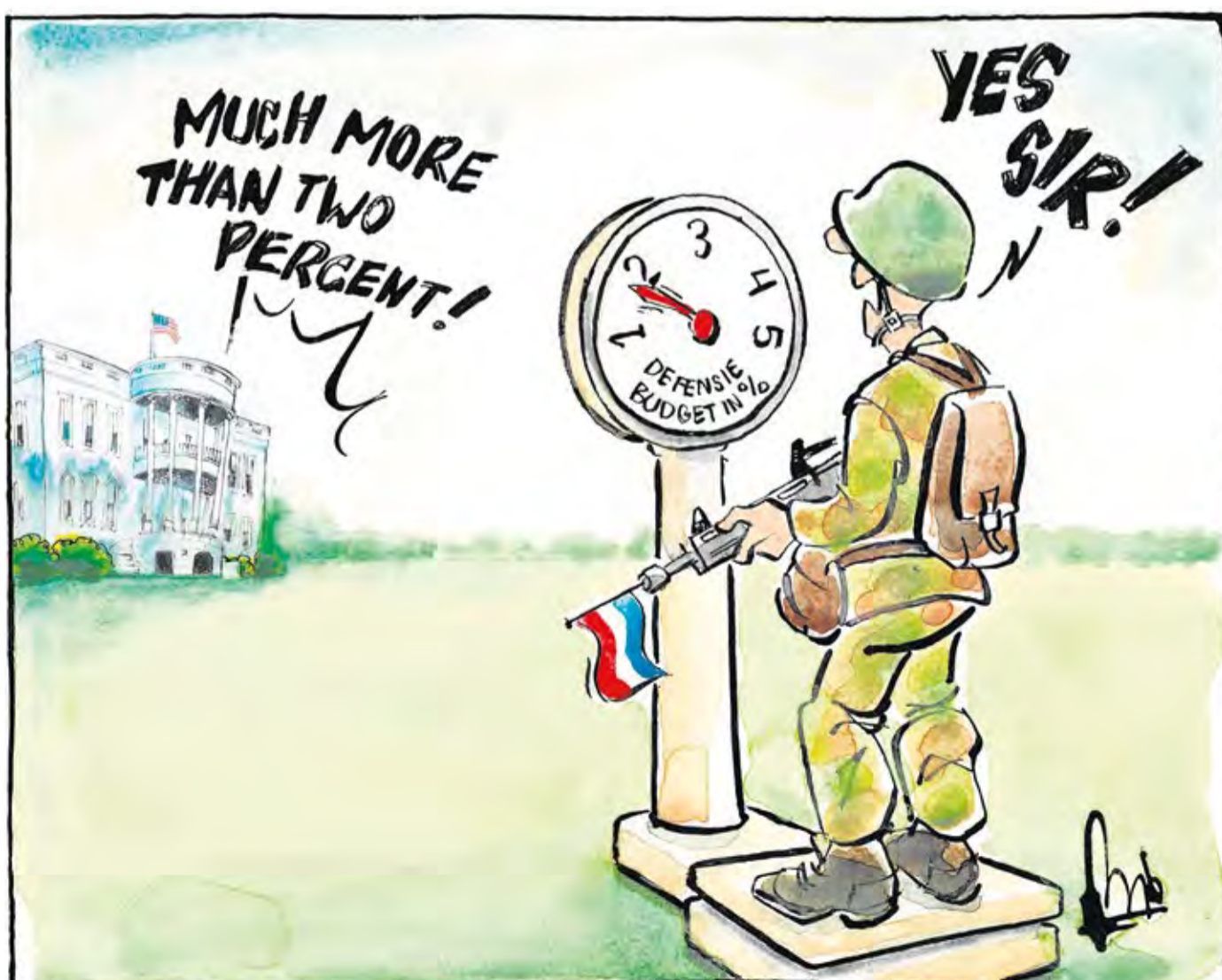
Anco Bakx, Oosterhout

Uw mening in KN?

Bijdragen aan het debat in KN? Stuur uw reactie van maximaal 250 woorden naar opinie@kn.nl.

cartoon

DOOR BOB LEENDERS

elders gelezen

IN OUDE & NIEUWE MEDIA

“Mensen die hun geloof zijn kwijtgeraakt, hebben per ongeluk de stekker uit het stopcontact gehaald, meende tante Es. ‘Dan is de lijn dood, dan kan je niet meer bidden. Jammer, ze hebben vooral zichzelf ermee. Want je kunt niet alles in het leven zelf oplossen en het hoeft ook niet.’”

HARRIËT DUURVOORT OVER HAAR OVERLEDEN TANTE (109) IN DE VOLKSKRANT

“Het leek me het beste om maar gewoon mezelf te blijven en me niet anders te gedragen dan ik ben, me geen maniertjes aan te leren of dingen te zeggen om in de smaak te vallen. Ik denk dat je zo het meest aantrekkelijk bent voor mensen.”

DOMINEE GREET VAN 'T SLOT IN TROUW

“Om je niet af te laten leiden, is het heel belangrijk om jezelf scherp te houden en verbonden te blijven met God. Het is echt een wilsbesluit hoor, om zo te kijken.”

REBECCA RIJKER IN VISIE

standpunt

Geen Kerk zonder de kwaliteiten van vrouwen

DOOR MARIA VAN SCHAIJK

“We kunnen een Kerk niet begrijpen zonder vrouwen”: dit citaat van paus Franciscus zegt eigenlijk al genoeg. Het Netwerk Katholieke Vrouwen (NKV) organiseerde onlangs een interreligieus rondetafelgesprek om de inbreng van vrouwen in geloofsgemeenschappen centraal te stellen.

Het NKV raakte in 2023 in een synodale maastroom door al voor de eerste bijeenkomst van de bisschoppensynode over synodaliteit een digitale enquête uit te zetten over de positie van de vrouw in de Kerk. Er kwam een gigantische hoeveelheid reacties van vrouwen met allerlei achtergronden over hun betrokkenheid bij de rooms-katholieke Kerk en over hun geloof, dat ze zowel binnen als buiten de Kerk handen en voeten geven. Het resultaat van deze enquête is weergegeven in het rapport *Zij heeft een verhaal*, met aanbevelingen voor de eerste synodesessie in 2023. Ter voorbereiding op de tweede sessie in 2024 hebben wij vrouwen breed uitgenodigd tot rondetafelgesprekken op synodale wijze. Op basis van deze gesprekken hebben wij aanbevelingen op het werkdocument van de tweede synodesessie rondgestuurd.

HARTVERWARMEND

Het NKV is een van de *'founding mothers'* van Andante, de Europese alliantie van katholieke vrouwenorganisaties. Eind 2023 organiseerde Andante studiedagen onder de titel: Verschillend-Verbonden-Sterk. Drie weken na het losbarsten van het conflict in Gaza en Israël op 7 oktober vond er een interreligieuze dialoog plaats vanuit vrouwenperspectief. Het waren inspirerende en waardevolle dagen. Mensen zijn op zoek naar spiritualiteit en verbinding met anderen. Vrouwen ontmoeten elkaar met dezelfde doelen en idealen.

De ervaringen tijdens deze dagen waren voor het NKV aanleiding om dit jaar op 14 februari het verhaal voort te zetten en een rondetafelgesprek te organiseren met vrouwen van verschillende achtergronden: liberaal Joods, islamitisch, hindoestaans, protestants, oud-katholiek, humanistisch en rooms-katholiek. Een bijeenkomst van gelijkgestemde vrouwen, wat zeer duidelijk voelbaar was. Het werd een hartverwarmende bijeenkomst met bijzondere gesprekken. Ondanks verschillende achtergronden was er herkenning in de manier waarop vrouwen zich manifesteren en tegelijk minder gezien worden. Er was verbondenheid, er ontstonden inzichten. Vrouwen zijn gelijkwaardig aan mannen en hun inbreng is belangrijk. Hoe kan het in de prak-

tijk dan anders zijn? Veel vrouwen hebben in hun leven persoonlijk stappen gezet om waardering te vinden en tot hun recht te komen.

NEEM VROUWEN SERIEUZER

Deelnemers constateerden dat elke religie uitgaat van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, maar dat de praktijk cultureel bepaald wordt. Taal speelt daarin een wezenlijke rol; hoe kunnen we als vrouwen elkaar daarin verstaan? We grepen terug op sterke vrouwen uit de Koran, de Bijbel, de Thora en de geschiedenis. Maar ook keken we naar vrouwen van nu; denk aan de moedige episcopale bisschop Marian Budde, die bij de inauguratie van president Donald Trump preekte dat God liefde is, het maakt niet uit in welke vorm. Vrouwen spelen een belangrijke rol in gemeenschapsvorming. Tegelijkertijd moeten wij ons verhouden tot een vorm van traditionalisering en een zoeken naar houvast en overgave. Vertrekkend vanuit het rapport *Zij heeft een verhaal* hebben we ten slotte nog enkele aanbevelingen voor bisschoppen die hier werk van willen maken. Allereerst nodigen we hen uit om te luisteren naar het waaien van de Geest: neem vrouwen serieuzer, behandel hen met respect en als gelijkwaardige gesprekspartners. Luister naar hen en waardeer hen. Benut hun talenten, creativiteit en kwaliteiten in alle geledingen van de Kerk. Daarnaast waait de Geest van God ook vandaag. Wees niet bang en durf met creativiteit te luisteren naar de Geest en naar vrouwen die vandaag woorden geven aan Geestkracht. Het gaat daarbij om vrouwen binnen én buiten de Kerk. Heb het lef om in de Kerk een beweging van vernieuwing aan te moedigen en te ondersteunen. ●

Maria van Schaijk is voorzitter van het Netwerk Katholieke Vrouwen.

COLUMN

GROOT-STEDELIJK

Londen, Parijs, New York. Reizen. Wereldsteden. Ik heb reizen nooit zo begrepen; lees een boek, denk ik altijd bij mezelf. En ook: iedere stad zal altijd tegenvallen, was ik van overtuigd. Daarbij: Amsterdam, dat was voor mij echt het centrum van de wereld. Reizen, dat was voor mij zoals het bordeel in *L'Éducation Sentimentale* (we noemen de Franse titel, zijn immers niet van de straat), van Flaubert. De gelukkigste herinnering van de hoofdpersoon is dat hij naar een bordeel zou gaan met een vriend. Eenmaal daar beseffen ze dat ze niet genoeg geld hebben en keren ze om: “Armoede houdt de mens vrij van zonde”, schrijft Flaubert. Doordat hij zijn hele leven heeft kunnen dromen over hoe het geweest zou kunnen zijn, is het zijn beste herinnering. Geluk ligt, zo stelt Flaubert, in het vooruitkijken naar, het terugkijken op, zelden op het moment zelf waarin een ongedeelde werkelijkheid zich aandient.

Fernando Pessoa, de grote Portugese dichter, schrijft in zijn *Boek der rusteloosheid* dat hij veel heeft gedroomd en dat daarin alles hem gelukt is. Dat hij keizer was, zijn legers werden verslagen, maar de nederlaag zacht was zonder gesneuvelden. En dat allemaal vanaf zijn straat in Lissabon, de Rua dos Douradores, dat wil zeggen, in zijn verbeelding.

Nog eentje: Sartre, in roman *De walging*: zij zal terugkomen, van de wc, en weer aan zijn rechterzijde zitten en haar armen om zijn hals slaan. Toen voelde hij hevig dat hij een avontuur beleefde. Zodra ze echter terug kwam, ontstond direct de afkeer voor diezelfde vrouw. “Nu begrijp ik het: omdat ik weer moest beginnen te lezen en de indruk van het avontuur zojuist vergeten.”

Goed, het is duidelijk: geluk bestaat in het idee der dingen, niet in de werkelijkheid zelf.

Zo keek ik naar steden: waarom naar Parijs gaan als ik het beeld van de stad heb, vormgegeven door al die kunstzinnige regisseurs, zwart-wit, auto's die nog niet EU-gereguleerd gestroomlijnd waren maar hoekig, zoals ze horen te zijn? Het Londen van de eenentwintigste eeuw, hoe kan dat opboksen tegen het Londen van Dickens, bevolkt door prostituees, weeskinderen en een paar geesten? New York; hoe kan de schone stad voor miljonairs het winnen van het New York van de film *Taxi Driver*? Niet.

Maar ideeën worden leeg op den duur. Als je niet handelt, zoals Pessoa, dan zullen je ideeën ook verstarren; je kunt maar zoveel levens denken vanuit je kamertje, dan ga je jezelf herhalen. Door de wereld in te gaan krijgt het idee van iets, het beeld, ook weer een nieuwe adem.

Sartre, Pessoa, Flaubert; ongelijk hadden ze niet, maar ze hadden ook geen gelijk. In een jaar tijd heb ik ineens New York (geweldig), Londen (geweldig) en Parijs (mwah) bezocht, kosmopoliet die ik ben.

Wat wel jammer is: Amsterdam is niet meer het centrum van de wereld voor me. Een klein stadje met teveel overmoed, precies zoals de echte Amsterdammer. Nog vervelender: waar God is, weet ik niet, maar in ieder geval niet meer in hoofdsteden – hoeveel kerken daar ook staan.

PETER VAN DUUVENVOORDE

Schrijver en filosoof

Wilt u reageren?
Mail naar opinie@kn.nl

essay

Mensen kunnen de wereld veranderen en (katholieke) vrouwen doen dat ook

DOOR MONIQUE DE WITTE-VAN DEN HAAK

Veel katholieke vrouwen laten zich door hun geloof inspireren om de wereld een stukje beter te maken. Het Katholiek Vrouwen Dispuut (KVD) presenteert bijzondere voorbeelden uit de eigen gelederen.

Marga Klompé, medeoprichter van het Katholiek Vrouwen Dispuut, hier in de Tweede Kamer in 1967. | Foto: Jack de Nijs – Anefo, Nationaal Archief via Wikimedia Commons

Toen **Marga Klompé** samen met anderen in 1946 het Katholiek Vrouwen Dispuut oprichtte, gedreven door ongenoegen omdat de toenmalige Katholieke Volkspartij geen enkele vrouw op de kieslijst had gezet, had ze niet kunnen bevroeden dat bijna tachtig jaar later haar inzet nog steeds hoogst actueel zou zijn. Zij en haar medeoprichtsters vonden dat vrouwen een actieve bijdrage moesten kunnen leveren in de maatschappij. Nog steeds is de positie van vrouwen in allerlei verhoudingen er een die vraagt om alertheid. Gedreven door de waarden van haar katholieke geloof zette Marga Klompé zich actief in voor de emancipatie van de vrouw, maar ook meer algemeen voor menselijkheid, gerechtigheid en vrede. Zij gaf de katholieke sociale leer handen en voeten, was Nederlands eerste vrouwelijke minister en stond aan de wieg van de Algemene Bijstandswet. Daarmee haalde ze het recht

op een financieel bestaansminimum uit de sfeer van de liefdadigheid en verschaftte mensen – vooral vrouwen – een mogelijkheid op zelfstandig bestaan. Haar motto was: “Mensen kunnen de wereld veranderen.” Marga Klompé deed dat in haar tijd met niet aflatende inzet, onder andere in de strijd tegen armoede. Dit is nog steeds een van de thema’s die vrouwen van het KVD ook vandaag de dag nog motiveren en in beweging zetten. Het KVD brengt sinds zijn oprichting vrouwen bij elkaar die geïnspireerd worden door de rijkdom van de katholieke traditie, niet alleen in spirituele zin maar juist ook uit een oogpunt van de sociale leer, het katholieke sociaal denken.

WAARDIGHEID

Paus Franciscus stelde vanaf het begin van zijn pontificaat de armen centraal. Heel pregnant komt dit

‘Wij allen zijn bij tijden kwetsbaar en hebben de steun van anderen nodig’

thema naar voren in de encycliek *Laudato si’*. Alsof de paus Marga Klompé heeft horen praten doet hij daar,

'In een wereld waarin wie het hardst schreeuwt de meeste aandacht krijgt, gebeuren in stilte veel goede dingen'

met als uitgangspunt dat dingen kunnen veranderen, een dringende oproep om een oplossing te zoeken voor de grote problemen van de armen. Hij beschouwt dit op wereldschaal, waarbij hij het verband legt tussen armoede en de vele gewapende conflicten in de wereld. Maar ook in het welvarende Nederland is armoede nog steeds een probleem. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek leefden er in oktober 2024 in Nederland 540.000 mensen in armoede en nog eens 1,2 miljoen mensen net boven die grens. De opdracht die uitgaat van Mattëus 25,36-37 om werken van barmhartigheid te verrichten, blijft tot ons gericht, hier en nu.

In de katholieke sociale leer staan de menselijke waardigheid en solidariteit centraal, waarbij het van wezenlijk belang is ook echt te luisteren naar de ander en contact te maken. In een wereld waarin wie het hardst schreeuwt de meeste aandacht krijgt, gebeuren in stilte veel goede dingen, die het verdienen om uitgelicht te worden. Vrouwen

doen daarin vaak cruciaal werk – drie van hen worden hier voorgesteld.

Tine Strous-Delaere uit Leidschendam-Voorburg gaf een loopbaan in het notariaat op om te gaan werken als coördinator van Quiet Den Haag. Zij was zich er van jongs af aan van bewust dat niet iedereen dezelfde kansen in het leven krijgt. Dat maakte haar allergisch voor onrechtvaardigheid. Barmhartigheid en solidariteit zijn kernwaarden die haar als katholieke vrouw inspireren. Voor haar is een van de mooie dingen van de Kerk dat het een plek is waar je terecht kunt als je geen andere opties meer hebt.

Tine werd gevraagd te helpen Quiet op te richten en wist direct dat hier haar roeping lag. Quiet wil het leven voor mensen in armoede leefbaar maken. Men werkt aan de hand van de vier V's: Vertellen, Verzachten, Versterken en Vertrouwen. Met de Quiet 500, de tegenhanger van de Quote 500, krijgt armoede een gezicht en wordt het verhaal verteld. Door het vormen van 'communities' zorgt Quiet ervoor dat mensen af en toe, ondanks de armoede, een geluksmomentje kunnen ervaren, bijvoorbeeld door een theaterbezoek. Dit dankzij aan Quiet verbonden sponsors. Binnen de communities versterken de members elkaar en komen ze uit hun isolement. Het leven in armoede is ingewikkeld, niet in het minst vanwege de vele loketten die er zijn. Binnen de Quiet-community wijst men de weg. Quiet werkt vanuit vertrouwen. Wie lid wil worden van de community hoeft geen bewijsstukken van armoede over te leggen. Een gesprek waarin kennisgemaakt wordt en er naar mensen geluisterd wordt, is voldoende. Voor Tine gold dat ze zag dat zij hier daadwerkelijk iets kon doen om armoede en ongelijkheid te bestrijden en evenwicht te herstellen. Zij is sinds 2023 de trekker van de Quiet-community in Den Haag, waarvoor ze een thuisbasis creëerde en waarbij op dit moment 600 huishoudens – samen ruim 1600 personen – zijn aangesloten.

Marita Donders-Engelen uit Arnhem is diëtiste en voedingskundige. Zij is naast haar loopbaan

altijd actief geweest in caritas en armoedebestrijding. Toen haar echtgenoot op relatief jonge leeftijd ziek werd, was dat een levensveranderend moment en maakte zij ook zelf de levensveranderende keuze om zich vooral te gaan richten op haar man, kinderen, familie en op vrijwilligerswerk. Bij alle zorgen en verdriet, ook vele jaren later toen haar echtgenoot overleed, ervoer zij dat God aan het werk is. Ze putte kracht uit haar sterke band met Maria, moeder van een bijzondere Zoon, voorspreekster bij God en moeder van allen. Marita noemt zichzelf naast moeder "caritastijger". Zij heeft ervaring als voorzitter van de Interparochiële Caritas, secretaris van de Vincentiusvereniging en de Arnhemse Stichting Bijzondere Noden. Volgens haar kun je pas bij huisbezoeken zien wat er echt speelt en waar, ondanks alle voorzieningen die er ook zijn, de gaten vallen. Vaak treft ze alleenstaande vrouwen met kinderen, laaggeletterden en mensen die net boven de officiële armoedegrens leven en dus niet voor allerlei voorzieningen in aanmerking komen. Armoede kan overal achter de voordeur verborgen zijn en leidt ook vaak tot isolement en sociale uitsluiting. Het is belangrijk vanuit degenen die door armoede zijn getroffen te denken. Als je bijvoorbeeld een vrouw aan een prothese-bh kunt helpen, of voor een bewoner van een instelling voor beschermd wonen kunt regelen dat diegene een bril met de juiste sterkte zelf mag uitkiezen, geef je mensen weer vertrouwen. Dat motiveert Marita en geeft haar energie.

ELK MENS TELT

Geïnspireerd door haar tante, die als vroedvrouw onder de armsten in de Sahara werkte, wilde **Maria van den Muijsenbergh** uit Nijmegen als kind ook een medische missiezuster worden. Tijdens haar medische opleiding ontdekte ze door haar patiënten dat ook zovelen – en vooral vrouwen – in Nederland in ongunstige omstandigheden leven: armoede, dakloosheid, eenzaamheid, angst. Deze omstandigheden zijn bepalend voor de gezondheid van mensen: de armste 20 procent in Nederland leeft 22 jaar korter in goede gezondheid dan de rijkste 20 procent. Maria ontdekte dat deze mensen onze onvoorwaardelijke steun en solidariteit verdienen. Zij besloot in Nederland te blijven en zette zich de afgelopen veertig jaar als huisarts en straatdokter in voor haar patiënten, onder wie veel vluchtelingen en dakloze mensen. Als hoogleraar gezondheidsverschillen, en in nevenactiviteiten zoals het voorzitterschap van de Nederlandse Straatdoktergroep, werkt zij aan structureel goede leefomstandigheden, gezondheid en toegang tot goede zorg voor iedereen in Nederland. Zij is presidente van het KVD en geeft aan het een eer te vinden presidente te mogen zijn van een organisatie waarin zoveel vrouwen zich inzetten voor een betere samenleving.

Zoals bovenstaande vrouwen zetten de meeste vrouwen van het KVD zich in voor zwakkeren in hun omgeving. Voor hen is elk mens even belangrijk, elk mens telt. Wij allen zijn bij tijden kwetsbaar en hebben de steun van anderen nodig. Alleen samen kunnen we een goede gemeenschap bouwen. Het KVD draagt daaraan bij. ●

Monique de Witte-van den Haak was van 2018 tot 2023 presidente van het KVD.

achtergrond

Dit zijn de 10 Vaticaanse topvrouwen met Rome

DOOR **LUUK VAN DEN EINDEN**

Media als *Forbes* en de *BBC* publiceren elk jaar een lijst van de invloedrijkste vrouwen ter wereld. Maar ook binnen de Kerk. Dit zijn de tien machtigste vrouwen in Rome.

Paus Franciscus stuurt sinds het begin van zijn pontificaat aan op meer vrouwelijke inbreng in het Vaticaan. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen: niet alleen is het percentage vrouwelijke medewerkers in de afgelopen jaren gegroeid van 19 naar 23 procent, maar ook hebben meer vrouwen een invloedrijke functie op zich genomen. In zijn apostolische constitutie *Praedicate Evangelium* uit 2022 zette de paus misschien wel de belangrijkste stap tot nu toe. In dat wetgevende document staat namelijk dat een dicasterie (een soort

Vaticaanse ministerie) niet perse door een kardinaal of (aarts)bisschop hoeft te worden geleid, waardoor die topposities ook binnen het bereik van vrouwen kwamen.

UITDIEPEN

Volgens de paus zijn vrouwen waardevol voor de Kerk, maar moet hun betekenis verder uitgediept worden: “We hebben nog niet begrepen wat de vrouw betekent in de Kerk, en we beperken ons alleen tot het functi-

onele aspect”, zei hij tijdens de Amazonesynode van 2019. “Maar de rol van vrouwen in de Kerk gaat veel verder dan functionaliteit. En daar moet verder aan gewerkt worden.”

Met de benoeming van verschillende vrouwen op Vaticaanse topposities is daarmee in ieder geval een start gemaakt. Maar wie zijn de tien invloedrijkste vrouwen van het Vaticaan? *KN* verzamelde de machtigste namen in Rome en presenteert ze in willekeurige volgorde.

- **Simona Brambilla**, *prefect van het Dicasterie voor de Instituten van Gewijd Leven en Gemeenschappen van Apostolisch Leven*

Foto: CNS - Lola Gomez

Op 6 januari 2025 was het zover: toen werd zuster Simone Brambilla als eerste vrouw ooit benoemd tot prefect van een dicasterie. Ze is daarmee hoofd van het dicasterie dat zich met religieuzen bezighoudt en bijvoorbeeld toestemming moet geven voor de stichting van nieuwe gemeenschappen. Zuster Brambilla is lid van de missiezusters van de Consolata en heeft onder meer ervaring als missionaris in Mozambique. Van 2011 tot 2023 was ze hoofd van haar congregatie. In oktober 2023 werd ze secretaris van het dicasterie voor de religieuzen – ook al de eerste vrouw in die positie.

- **Raffaella Petrini**, *president van de Pauselijke Commissie voor de Staat Vaticaanstad*

Foto: CNS - Vatican Media

Sinds 1 maart is Petrini president van de Pauselijke Commissie voor de Staat Vaticaanstad. Paus Franciscus onthulde haar benoeming min of meer tussen neus en lippen door tijdens een interview op de Italiaanse televisie; ook in dit geval gaat het om de eerste vrouw ooit op die post. Als president leidt ze de commissie die verantwoordelijk is voor het bestuur en de administratieve zaken van Vaticaanstad, zoals wetgeving, financiën en infrastructuur. Ze adviseert de paus over staatszaken en zorgt voor de uitvoering van pauselijke besluiten binnen de stadstaat.

- **Nathalie Becquart**, *ondersecretaris van de Bisschoppensynode*

Foto: CNS - Lola Gomez

Becquart is een bekende naam voor wie de synode over synodaliteit gevolgd heeft. Deze Franse zuster was de eerste vrouw met stemrecht binnen een synode; in 2021 werd ze namelijk ondersecretaris van de Bisschoppensynode. Sinds 2019 was ze adviseur van dat orgaan. Tijdens de synode over synodaliteit, die tussen 2021 en 2024 liep, gold ze als een van de meest zichtbare deelnemers aan het proces. Becquart is zelf ook een uitgesproken

voorstander van meer vrouwelijk leiderschap binnen de Kerk: “Samen moeten we op alle mogelijke manieren eraan werken om meer vrouwen in leidinggevende posities op alle niveaus van de Kerk te plaatsen”, heeft ze eens in een interview gezegd.

- **Alessandra Smerilli**, *secretaris van het Dicasterie voor de Integrale Menselijke Ontwikkeling*

Foto: CNS - Justin McLellan

Smerilli komt uit Italië en is lid van de Zusters van Don Bosco. Daarnaast is ze econoom; een achtergrond waarmee ze het Vaticaan op verschillende manieren van dienst is (geweest), waaronder als hoogleraar aan de Salesiaanse Pauselijke Universiteit en binnen de Covid-19-commissie van het Vaticaan. In 2021 werd ze ondersecretaris van het Dicasterie voor de Integrale Menselijke Ontwikkeling en met een tussenstap als interim-secretaris werd ze in 2022 secretaris van het dicasterie. Daarnaast is ze nauw betrokken bij het synodale proces van de Kerk.

- **Barbara Jatta**, *directeur van de Vaticaanse Musea*

Foto: CNS - Pablo Esparza

In 2016 benoemde paus Franciscus kunsthistorica Jatta tot de eerste vrouwelijke directeur van de Vaticaanse Musea. Daarmee is ze de vrouw van deze lijst die het langst op haar post zit en was ze enige tijd ook de invloedrijkste vrouw binnen het Vaticaan. Voor haar benoeming werkte ze lange tijd voor de Vaticaanse Bibliotheek. De Vaticaanse Musea tellen bijna duizend werknemers en trekken miljoenen bezoekers per jaar.

- **Núria Calduch-Benages**, *secretaris van de Pauselijke Bijbelcommissie*

Foto: CNS - Vatican Media

Deze Spaanse theologe is lid van de Missionarissen van de Heilige Familie van Nazareth en de eerste vrouw die deze functie bekleedt. In 2021 werd ze door de paus tot secretaris benoemd. In die rol coördineert ze het werk van twintig bijbelgeleerden van over de hele wereld. Zij bestuderen namens het Dicasterie voor de Geloofsleer vraagstukken die met de Bijbel te maken hebben. Als secretaris van de Pauselijke Bijbelcommissie

de meeste invloed in

Vaticaanse muren werken heel wat invloedrijke vrouwen.

is zuster Calduch-Benages ook adviseur van het dicasterie. Daarnaast is ze als expert in het Oude Testament hoogleraar aan de Pauselijke Gregoriaanse Universiteit.

7 **Emilce Cuda, secretaris van de Pauselijke Commissie voor Latijns-Amerika**

Foto: CNS - Lola Gomez

De Argentijnse Cuda, een landgenoot van Franciscus, is door de Britse Vaticanist Austen Ivreigh “de vrouw die de paus kan lezen” gedoopt; een knipoog naar een boek van haar uit 2017 waarin ze de politiek-theologische achtergrond van de paus schetst. Cuda is theoloog en als secretaris van de Pauselijke Commissie voor Latijns-Amerika een bruggenbouwer tussen het Vaticaan en het werelddeel waar de paus vandaan komt.

8 **Gabriella Gambino, ondersecretaris van het Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven**

Foto: CNS - Lola Gomez

De Italiaanse Gambino heeft een achtergrond in politicologie en medische ethiek, maar haar expertise ligt op het gebied van gezinszaken – waar ze als moeder van vijf kinderen ook volop praktijkervaring mee heeft. Sinds 2005 is ze hoogleraar gezinsfilosofie aan de pauselijke universiteit. In 2017 werd ze ondersecretaris van het Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven. In die rol was ze onder meer organisator van de tiende editie van de Wereldgezinsdagen in Rome in 2022.

9 **Linda Ghisoni, ondersecretaris van het Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven**

Foto: CNS - Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven

Ook Ghisoni komt uit Italië, is moeder en ondersecretaris van het Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven. Ze is kerkjurist en was twintig jaar werkzaam voor de kerkelijke rechtbank van het bisdom Rome, waaronder van 2005 tot 2017 als rechter. In 2017 werd ze ondersecretaris bij het dicasterie, waar ze zich met name met het thema leken bezighoudt. Ze is ook adviseur voor het Dicasterie voor de Geloofsleer.

10 **Carmen Ros Nortes, ondersecretaris van het Dicasterie voor de Instituten van Gewijd Leven en Gemeenschappen van Apostolisch Leven**

Foto: CNS - Vatican Media

Zuster Ros Nortes is een ordegenoot van Brambilla en sinds 2018 als ondersecretaris werkzaam voor hetzelfde dicasterie. Ze komt oorspronkelijk uit Spanje, waar ze theologie heeft gestudeerd, met mariologie als specialisme. Ros Nortes heeft lange tijd als missiezuster in Zuid-Korea gewerkt. In 1992 kwam ze naar Rome om verschillende functies binnen de voorloper van het huidige religieuzendicasterie te vervullen.

inspiratie

‘Vrouwen laten ons de wereld op een andere manier begrijpen’ 7 x paus Franciscus over de vrouw

Paus Franciscus zorgde niet alleen voor een grotere inbreng van vrouwen in het Vaticaan, hij spreekt zich ook regelmatig uit over de kracht en de unieke kwaliteiten van vrouwen. Daarom mogen in dit themanummer de mooiste uitspraken van de paus over vrouwen niet ontbreken.

Paus Franciscus ontmoet op 19 oktober 2024 de vrouwen die deelnemen aan of assisteren bij de synode over synodaliteit. | Foto: CNS - Vatican Media

1. “Ik zeg altijd dat vrouwen belangrijker zijn dan mannen, want de Kerk is de bruid van Jezus.”
Op de terugvlucht vanuit België op 29 september 2024
2. “Het is essentieel dat we de waardigheid en fundamentele rechten van vrouwen respecteren, anders zal onze samenleving geen vooruitgang boeken.”
In een video met zijn gebedsintentie voor april 2024
3. “Met hun unieke vermogen tot medeleven, hun intuïtie en hun zorgzaamheid zijn vrouwen in staat om voor de samenleving zowel intelligentie te zijn als een hart dat liefheeft en verenigt, om liefde te brengen waar liefde ontbreekt, en menselijkheid waar mensen op zoek zijn naar hun ware identiteit.”
Bij een conferentie over vrouwen in het Vaticaan op 8 maart 2024
4. “Vanuit het hart en vlees van een vrouw is verlossing de wereld binnengekomen.”
In een radioboodschap op de Italiaanse zender RAI 1 in november 2023
5. “Een man zonder een vrouw naast hem – een moeder, zuster, echtgenote, collega, vriend – is geen beeld van God”.
Tijdens de ochtendmis in Casa Santa Marta op 15 juni 2018
6. “Vrouwen hebben het volle recht actief betrokken te zijn op alle vlakken en hun recht moet worden bevestigd en beschermd, waar nodig ook met wettelijke middelen.”
Bij een bijeenkomst van de Pauselijke Raad voor de Interreligieuze Dialoog op 9 juni 2017
7. “Een wereld waar vrouwen worden gemarginaliseerd is een steriele wereld, omdat vrouwen niet alleen draagsters van het leven zijn, maar omdat ze ons de mogelijkheid geven de wereld op een andere manier te zien, zij zien dingen anders. Zij geven ons de mogelijkheid de wereld te begrijpen met andere ogen, de dingen te begrijpen met een hart dat creatiever, geduldiger en gevoeliger is.”
Na het angelusgebed op 8 maart 2015

reportage

Zusters 'raken God aan' in de meest kwetsbare Cubanen

DOOR JOANNA KOZAKIEWICZ - OSV NEWS

De situatie op Cuba wordt steeds penibeler door een toenemend tekort aan eten en medicijnen. Ook de zusters birgittinessen op het eiland hebben er last van. Toch blijven ze doen wat ze kunnen om minderbedeelden te helpen. "Het is voor ons een manier om in contact te blijven met de realiteit."

Een dakloze zit op straat vlakbij het birgittinessenklooster in Havana. De zusters doen wat ze kunnen om zoveel mogelijk van hen te helpen. | Foto's: OSV News - Joanna Kozakiewicz, Global Sisters Report

In de wijk Havana Vieja bevindt zich een hostel voor toeristen met de naam Casa Santa Brigida, oftewel het huis van sint-Birgitta. Zuster María Ángel Ledesma is een van de birgittinessen die het hostel runnen. Zoals zovelen in Cuba vertrouwen ook de zusters op inkomsten uit toerisme. Met de opbrengsten van het hostel financieren de birgittinessen hun werk voor de armen en zieken in de hoofdstad Havana. Dat is des te belangrijker nu de situatie op Cuba steeds zwaarder wordt door een toenemend tekort aan voedsel en medicijnen, zelfs voor inwoners met een goed inkomen. Want de straten van het eiland mogen dan vol staan met prachtige oude auto's, dat staat

in sterk contrast met de alom aanwezige armoede. Sinds de jaren negentig heeft Cuba al moeite om in de basisbehoeften van inwoners te voorzien. De coronapandemie heeft dit probleem alleen maar verergerd: de internationale handel kreeg een dreun, salarissen liepen terug en overheidsdiensten werden uitgehold. Tussen 2022 en 2023 verlieten meer dan een miljoen Cubanen hun land op zoek naar een beter leven.

De zusters zijn dan ook blij met alle steun die ze via inwoners en toeristen krijgen om de allerarmsten te kunnen helpen. Zuster María Ángel maakt inmiddels zestien jaar deel uit van de birgittinessen en vertelt hoe de orde in Havana zorgt voor

de zieken en armen. "Elke donderdagmiddag gaat steeds een ander tweetal zusters de straat op in Havana om de zieken, eenzamen en ouderen te bezoeken. We bieden hun op de eerste plaats ons gezelschap en onze gebeden aan. Vervolgens kijken we wat ze verder nog nodig hebben aan boodschappen of medicijnen. Het is voor ons een manier om in contact te blijven met de realiteit en God aan te raken in deze kwetsbare mensen."

DE STRAAT OP

De zuster beaamt dat het sinds de coronapandemie steeds moeilijker is geworden om aan eten te komen. Voedsel is dan ook waar de mensen het meest

behoefte aan hebben. "Net als medicijnen en dergelijke, daarna komen kleding en schoenen." Wat er dan ook maar gedoneerd kan worden door Cubanen zelf, geven de zusters weer door aan hen die het nog moeilijker hebben. Dat geldt ook voor donaties die worden achtergelaten door toeristen die hun hostel bezoeken. "Ons hostel maakt deel uit van ons apostolaat. De opbrengsten ervan gebruiken we om het hostel te onderhouden, te renoveren, voor de elektriciteitsrekening en het schoonmaken van de kamers. Wat overblijft gebruiken we om mensen te helpen."

Zuster María Ángel en haar medezusters gaan langs bij een groep armen en

minderbedeelden in Havana. "Ons doel is hun hoop te bieden. We geven hun te eten, maar bieden ook geestelijk voedsel. We bidden met hen en zijn er voor hen." Als mensen bij de birgittinessen zelf aankloppen, krijgen ze aangeboden wat er is aan voedsel en medicijnen. De birgittinessen leven grotendeels in afzondering en kunnen dus niet zomaar hun klooster verlaten. Dat neemt niet weg dat ze elke donderdag de straat op gaan, al is dat enkel in de directe omgeving van het klooster. "Maar via priesters die we kennen en andere mensen die voor de gemeenschap werken, sturen we hulp naar de buitenwijken van Havana en andere delen van het land." Bidden en offeren voor de eenheid van de christenen is nog altijd het belangrijkste dienstwerk van de zusters, benadrukt zuster María Ángel. "Maar we leven niet buiten de wereld en zien de noden van de mensen. We helpen nu structureel elke week tien arme gezinnen met de eerste levensbehoeften."

ENGELEN

De birgittinessen zijn sinds 2003 aanwezig op Cuba. "Toen we van start gingen, hadden we meer mogelijkheden om te helpen", vertelt de zuster. "Economisch ging het toen beter en we konden meer mensen helpen. In 2019 kwam hier elke week een groep van dertig à veertig mensen eten."

Ook al kunnen de zusters nu minder mensen helpen, ze doen nog altijd wat ze kunnen. "Soms kloppen mensen bij ons aan om te vertellen dat iemand in het ziekenhuis ligt of arm is en hulp nodig heeft. Dan gaan we op bezoek. Mensen zijn soms verbaasd dat ze dit soort hulp krijgen. Ik denk dat het een zegen is voor mensen die geen hoop meer hebben op een moeilijk moment in hun leven. We horen vaak van mensen dat ze erg dankbaar zijn dat iemand hen kwam helpen op een dieptepunt in hun leven."

Zuster María Ángel vertelt over een bijzonder voorval

Zuster María Ángel Ledesma: "Wij leven niet buiten de wereld en zien de noden van de mensen."

tijdens haar werk op straat. "Op een dag ging ik een arm gezin helpen. Toen ik er aankwam, was er niemand thuis. Even later kwam ik op straat een 87-jarige blinde dame tegen. Ze was op zoek naar eten, maar had niet genoeg geld om te kopen wat ze wilde. Ik liep een eindje met haar op en vroeg haar of ze de weinige hulp die ik haar kon bieden, wilde aannemen. Dat wilde ze wel en toen ze zag dat er in mijn tas met boodschappen precies zat wat ze nodig had, riep ze uit: 'God

stuurt zijn engelen de straat op en vandaag kwam ik er een tegen. Hoop stelt niet teleur. Ik vertrouwde erop dat ik voor het einde van de dag een glas melk zou hebben en kijk hier!' Dat was een belangrijk leermoment voor me. Te horen zeggen dat God zijn engelen de straat op stuurt. Ik had die dag een heel andere missie, maar kon opeens de hoop zijn voor iemand anders in nood."

(Vertaling/bewerking: Susanne Kurstjens)

De zusters aan het werk: in de eetzaal van het klooster, op bezoek bij eenzame ouderen, en in de kloosterkeuken. | Foto's: OSV News, via zuster María Ángel Ledesma

maart

AGENDA

MESSIAH

📍 Eindhoven
📅 Za 8 mrt

Beeld: Wikimedia Commons

Collegium Vocale Eindhoven zingt onder leiding van Ruud Huijbergts *The Messiah*, deel II & III van Händel. Na een succesvolle uitvoering van het eerste deel in december 2024 wordt dit seizoen geopend met de uitvoering van delen twee en drie van dit tijdloze meesterwerk. Deel twee neemt luisteraars mee langs het lijden, sterven en opstanding van Christus, en in het derde deel wordt het leven na de dood bezongen. Tijd: 15.00 uur. Locatie: Begijnenhof 2.

Info/tickets: muziekindecathrien.nl

BEZINNING & ACTIE

📍 Wittem
📅 Do 13 mrt

Lezing door Jos Simons aan de hand van het werk van de Amerikaanse mysticus en activist Thomas Merton (1915-1968). Simons is vrijwilliger van Pelgrimsoord Klooster Wittem. Het thema van deze lezing is: 'Zaden van contemplatie - Thomas Merton', aan de hand van zijn gelijknamige boek. De lezing sluit aan bij het jaarthema 'Hoop' van de wereldwijde Kerk. Tijd: 19.30 tot 20.30 uur. Locatie: Scala, Klooster Wittem (Witte Allee 34). **Info/aanmelden:** kloosterwittem.nl/agenda

MONASTIEKE ERVARING

📍 Arnhem
📅 Vr 14 t/m zo 16 mrt

De zusters van Abdij Koningsoord organiseren een weekend voor alleenstaande vrouwen die denken aan een religieuze of specifiek monastieke roeping. Het is een

gelegenheid om kennis te maken met het cisterciënzer leven en een ervaring op te doen van het evenwicht tussen gebed en werk. Een ontmoeting met enkele zusters is mogelijk en er is begeleiding en ondersteuning mogelijk bij de onderscheiding van een roeping. Locatie: Abdij Koningsoord (Johannahoeveweg 79).

Info: abdikoningsoord.org/nieuws/weekend-monastieke-ervaring

VROUWEN, GEZONDHEID EN TECHNOLOGIE

📍 Enschede
📅 Za 15 mrt

Wetenschappelijk onderzoek heeft zich historisch gericht op mannenlichamen, waardoor vrouwspecifieke functies en anatomie onderbelicht zijn gebleven. Dit gebrek aan kennis heeft gevolgen voor de kwaliteit van zorg, zoals vaker gemiste diagnoses en vertraagde behandeling bij vrouwen. Het KVD-symposium 2025 gaat in op de vraag hoe onderzoek en technologie kunnen bijdragen aan gelijke gezondheidskansen. Tijd: 10.00 tot 15.00 uur. Locatie: Technisch Medisch Centrum (Hallenweg 5).

Kosten: € 50.

Info/aanmelden: katholiekvrouwendispuut.nl

JONGERENPROGRAMMA STILLE OMGANG

📍 Amsterdam
📅 Za 15 mrt

Foto: Milliped - Wikimedia Commons

Pater Stefan Ansinger, een jonge dominicaan, vertelt vanuit de dominicaanse spiritualiteit hoe je in het dagelijks leven kan luisteren naar de stem van God en zijn oproep kan aanvaarden. Hoewel pater Ansinger ook zal ingaan op de grote levensroepingen, zal hij voornamelijk zijn aandacht richten op het luisteren naar Gods stem op dagelijkse basis

en in dagelijkse bezigheden. Na de inleiding van Ansinger volgt aanbidding van het Allerheiligste. Er is ook voldoende biechtmogelijkheid. Na de aanbidding zal de Mis gevierd worden, met als hoofdcelebrant bisschop Jan Hendriks. Vervolgens sluiten we aan bij de Stille Omgang. Voor jongeren tussen de 16 en 35 jaar. Tijd: 19.00 tot 21.40 uur. Locatie: Onze-Lieve-Vrouwekerk (Keizersgracht 220). **Info/aanmelden:** stille-omgang.nl/jongerenprogramma

WERELD DOWN-SYNDROOM DAG

📍 Wereldwijd
📅 Vr 21 mrt

Foto: Nathan Anderson - Unsplash

Op Wereld Downsyndroom Dag wordt er extra aandacht besteed aan mensen met deze afwijking, maar ook aan de mensen die aan hen zorg verlenen. Sinds 2012 is Wereld Downsyndroom Dag een door de Verenigde Naties officieel erkende dag. In Nederland zijn er activiteiten van de Stichting Downsyndroom (SDS). In Vlaanderen draagt men twee verschillende sokken om betrokkenheid en steun te tonen aan personen met het syndroom van Down en om te tonen dat verschillend zijn oké is.

Info: downsyndroom.nl

ORATORIUM DE DOPER

📍 Zaandam
📅 Zo 23 mrt

Uitvoering van oratorium *De Doper*. Het bijbels zangstuk vertelt het verhaal van Johannes de Doper. Gekleed in een kamelenharen mantel treedt hij op aan de rivier de Jordaan, waar hij mensen oproept tot een hernieuwd bestaan, tot gerechtigheid en vrede. Zoals bij veel profeten en kritische stemmen loopt het ook met Johannes niet goed af. Hij wordt gevangengezet en op de verjaardag van de koning onthoofd. Tijd: 15.00 uur. Locatie: H. Maria

Magdalenakerk, ook bekend als de Kalverkerk (Kalf 162).

Info: zaanskatholiek.nl

24 UUR VOOR DE HEER

📍 Bisdom Breda
📅 Vr 28 t/m za 29 mrt

Foto: Diana Simumpande - Unsplash

Jaarlijks vind in het bisdom Breda het gebedsinitiatief '24 uur voor de Heer' plaats. In het hele bisdom wordt er 24 uur achter elkaar gebeden bij het Allerheiligste, en waar mogelijk zal er een priester beschikbaar zijn voor het sacrament van verzoening. Hiermee geven parochies en congregaties gehoor aan de oproep van paus Franciscus aan de hele wereld om op de vrijdag en zaterdag voorafgaand aan de vierde zondag in de Veertigdagentijd de gelovigen aan te moedigen het sacrament van boete en verzoening te ontvangen in een context van eucharistische aanbidding.

Info: bisdombreda.nl/24uur

Radio Maria

De Radio Maria NL-app heeft een belangrijke update gekregen. Al het audiomateriaal in de app en op de website is overgebracht op een nieuw systeem om luisteraars dagelijks te kunnen voorzien van de laatste uitzendingen. Deze innovatie op de website is nu ook in deze app beschikbaar. Terugluisteren naar programma's en wisselen naar de livestream in de mediaplayer gaat vloeiend in elkaar over, er kan met gemak teruggegaan worden naar waar de opname gebleven was. | Meer info: radiomaria.nl/app

interview

Katholiek, moeder en carrièrevrouw 'Ik denk dat vrouwen zichzelf vaak onderschatten'

DOOR EMMA KOEVOETS EN LUK VAN DEN EINDEN

Moeder zijn en een succesvolle carrière hebben: voor veel katholieke vrouwen is dat een vanzelfsprekendheid, ondanks maatschappelijke en sociale druk. Twee vrouwen vertellen hoe zij dat op hun manier doen.

Hester van Diepen (40)
Projectleider in de biotechnologie
Getrouwd, moeder van twee dochters
en een zoon (7, 5 en 3 jaar oud)

Babette Lammerts (51)
HR-directeur
Getrouwd, moeder van drie zoons
(17, 13 en 12 jaar oud)

'Het is druk, maar ik haal veel energie uit mijn werk en gezin'

Hester van Diepen combineert haar carrière in de biotechnologie met het moederschap. Ze werkt bij een bedrijf in Leiden dat zich richt op de ontwikkeling van nieuwe medicijnen. Momenteel is ze betrokken bij een therapie voor Rett-syndroom, een ernstige hersenaandoening bij kinderen. Ze werkt 36 uur per week en heeft samen met haar man, die fulltime werkt, drie jonge kinderen.

Om werk en gezin goed te combineren, heeft het gezin sinds drie jaar een au pair in huis. "We wilden niet dat onze kinderen de hele week op de opvang zouden zitten. De au pair biedt ons flexibiliteit en zorgt ervoor dat de kinderen na school ook gewoon thuis kunnen zijn. Dat geeft veel rust." Daarnaast gaan de kinderen een dag per week naar de buitenschoolse opvang.

Het combineren van een carrière met een gezin vraagt om bewuste keuzes. Van Diepen geniet van haar werk en vindt het leuk om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van nieuwe medicijnen. Tegelijkertijd zorgt ze ervoor dat ze tijd met haar kinderen doorbrengt. "Ik ben elke woensdagmiddag vrij, zodat ik dan echt met hen samen kan zijn."

Binnen haar werkplek vindt ze inspiratie bij andere ouders. "Er werken ook andere jonge ouders bij ons bedrijf. Het is fijn om te horen hoe anderen het aanpakken. Dat geeft steun en nieuwe inzichten." Ook thuis deelt ze haar werkervaringen. "Mijn kinderen weten dat ik studeerde naast mijn werk, en ik vertelde hen: 'Mama gaat ook naar school, omdat leren leuk is.' Zo geef ik hun mee dat ontwikkeling belangrijk is."

Hoewel ze zichzelf niet als een actieve kerkganger ziet, speelt haar katholieke opvoeding wel een rol in haar levenshouding. "Ik doe vrijwilligerswerk, misschien komt dat voort uit mijn opvoeding. Het gevoel een maatschappelijke bijdrage te leveren zit er sterk in." Dat besef trekt ze door naar haar werk: "Ik werk bij een commercieel bedrijf, maar het patiëntperspectief is heel belangrijk voor me. Als het alleen om winst zou draaien, zou het niet mijn plek zijn."

Voor vrouwen die worstelen met de combinatie van werk en moederschap heeft ze geen kant-en-klare oplossing. "Het is gewoon druk, maar ook heel leuk en ik haal veel energie uit mijn werk en gezin. Mijn man en ik doen het echt samen, we zijn een team." Ze adviseert anderen om hulp te zoeken en ondersteuning te accepteren. "Of dat nu een oppas, familie of een au pair is, je hoeft het niet alleen te doen." Ze merkt dat vrouwen nog steeds vaker de vraag krijgen hoe ze werk en gezin combineren dan mannen. "Mijn man is erg betrokken, zowel thuis als op zijn werk, en hij krijgt daar ook ruimte voor. Maar toch heb ik zelf soms dat schuldgevoel: zie ik mijn kinderen wel genoeg? Misschien is dat een maatschappelijk verwachtingspatroon, maar het verschil is er nog steeds."

'Soms doet het pijn, maar het gaat erom dat je kinderen gelukkig zijn'

Babette Lammerts houdt heel wat ballen tegelijkertijd in de lucht: niet alleen haar voltijdsbaan en haar gezin, maar ook de zorg voor haar vader, die in de buurt woont. Daarnaast doet ze verschillende maatschappelijke activiteiten; ze heeft onder meer in het landelijk bestuur van de CDA gezeten en zit in de raad van toezicht van de Laurentiusstichting voor katholiek basisonderwijs en de Leo Kanner Onderwijsgroep, voor speciaal onderwijs gericht op autisme. Ze heeft bewust de keuze gemaakt om naast haar gezin fulltime te blijven werken, ook al ervaart ze daarbij soms druk vanuit haar sociale omgeving. "Voor mij gaf en geeft werk heel veel voldoening, heel veel uitdaging, ook heel veel nieuwe impulsen", zegt ze. "In onze maatschappij is het daarnaast nog steeds lastig om in minder dan vijf dagen per week een echte carrière op te bouwen."

Alles begint met goede afspraken maken, vooral met je partner, geeft ze aan. "Wij hebben het aangepakt door zoveel mogelijk uit handen te geven wat we zelf niet leuk vinden. Daarbij zetten we ook onze omgeving in. Zwemlessen bijwonen vond ik bijvoorbeeld verschrikkelijk; dat heeft mijn vader daarom met veel plezier gedaan." Het doel is om zoveel mogelijk tijd voor het gezin over te houden, maar ook is het belangrijk om dingen voor jezelf te doen, "naast alleen moeder zijn, zoals af en toe een etentje of even weg met vriendinnen en je partner", zegt Lammerts. Haar carrière en haar gezinsleven versterken elkaar door wederzijds inspiratie te bieden. Zo haalt ze veel uit de manier waarop haar kinderen les kregen op hun katholieke basisschool. "Hoe ze opgroeien, hoe ze hun mening geven, de brede interesse die ze ontwikkeld hebben. Ik kreeg ook veel inspiratie door het opgroeien met vallen en opstaan."

Vrouwen die worstelen om een carrière met het moederschap te combineren, raadt Lammerts aan om "het gewoon te gaan doen". "Ik denk dat vrouwen zichzelf vaak onderschatten", zegt ze. "En ja, soms doet het pijn, omdat je bijvoorbeeld het afzwemmen voor een zwemdiploma moet missen. Maar uiteindelijk gaat het erom dat je kinderen gelukkig zijn, en opgroeien tot goede, verantwoordelijke en leuke burgers. Daarvoor hebben ze hun ouders zeker nodig, maar ook een hele sociale omgeving. Dat moet je in gedachten houden."

interview

Het nieuwe heidendom van de carrièredwang 'Moederschap is geen verspilling'

DOOR CHARLIE CAMOSY - OSV NEWS

Toen ze haar academische loopbaan vaarwel zegde om zich volledig aan haar gezin te wijden, ondervond historica Nadya Williams aan den lijve hoe neerbuigend er over het moederschap gedacht wordt. Ze ziet parallellen met het Romeinse Rijk, met zijn diepe afkeer van alles wat men als 'zwak' zag – inclusief vrouwen.

Nadya Williams studeerde als classicus af aan de prestigieuze Princeton University en heeft drie kinderen. Onlangs publiceerde ze het boek *Mothers, Children, and the Body Politic: Ancient Christianity and the Recovery of Human Dignity*. De aanleiding voor het schrijven daarvan, zo vertelt zij, is “een werkelijk ontstellend opiniestuk” dat zij in 2022 in een Amerikaans tijdschrift las, waarin werd beweerd dat vrouwen die geen kinderen krijgen rijker worden. Voor vrouwen, zo betoogde dat artikel, is het dus de moeite waard om huwelijk en gezin links te laten liggen en zich alleen op hun carrière te richten.

Williams: “Dat was bij lange na niet het eerste opiniestuk van die strekking dat ik heb gelezen. Het is een heel genre geworden! Ik wist dat deze argumenten aantoonbaar onjuist zijn – vele onderzoekers hebben op basis van data het tegendeel bewezen. En toch, dacht ik, zegt het iets verontrustends over onze samenleving dat toonaangevende bladen het prima vinden om artikel na artikel te publiceren waarin moeders worden gehekeld en in het verlengde daarvan dus ook datgene wat moeders voortbrengen – namelijk kinderen.”

Halverwege het schrijven van haar boek, besloot ze de academische wereld te verlaten. “Ik kon toen aan den lijve ondervinden wat voor negatieve reacties zo'n beslissing oplevert. Het is frappant om te zien hoe neerbuigend er over moeders gedacht wordt, en hoezeer dat in onze cultuur ingebakken lijkt te zijn. Zelfs geloofsgenoten” – Williams is christen – “vertelden me hoezeer het zonde voor me was om een carrière op te geven en thuis te blijven bij mijn kinderen.”

Het boek werd al doende een antwoord op dergelijke reacties, vertelt Williams. Ze betoogt dat het zorgwerk van moeders “nooit een ‘verspilling’ is in Gods ogen, en dat zou het ook niet moeten zijn in de onze. Het zegt iets verschrikkelijks over de kijk van onze maatschappij dat werken van barmhartigheid en zorg, vooral thuis, een verspilling lijken in vergelijking met ‘echte’ carrières”.

De klassieke historica signaleert parallellen met de heidense Romeinse opvattingen over menselijke waardigheid en de wijze waarop de vroege christenen daarop reageerden. “De Romeinse samenleving was ongelooflijk gelaagd. Over het algemeen waren aristocratische Romeinse mannen de waardevolste leden van de samenleving. Een soort wetenschappelijk onderbouwde vrouwenhaat drong zowel in de Griekse als in de Romeinse literatuur door en ontkende de werkelijke waarde van vrouwen in vergelijking met mannen.”

“En dan was er nog de totale haat tegen invaliditeit en zwakte. Het vroegste Romeinse wetboek, de Twaalf Tafelen, had bijvoorbeeld een bepaling dat een vader een zichtbaar gehandicapt kind bij de

Moeder en dochter bij een gebedswake voor het leven in Washington. | Foto: OSV News – Bob Roller; foto Nadya Williams: OSV News – Dan Williams

geboorte direct moest doden. De taal is huiveringwekkend. De vroege christenen daarentegen stelden dat ieder mens kostbaar is in Gods ogen. Ze beleefden dit in hun volstrekt contra-culturele werken van barmhartigheid en zorg – niet alleen in het redden van verlaten baby's, maar ook in het zorgen voor weduwen en armen in een samenleving zonder sociale vangnetten.”

CULTUURVERANDERING

Het huidige consumptivistische Westen lijkt die oude heidense denkwijzen in ere te herstellen. “Mensen verdelen in ‘zij die bijdragen aan de economie’ en ‘zij die dat niet doen’, leidt er steevast toe dat sommige levens het gewoon niet waard zijn om ondersteund te worden”, zegt Williams. “We zien dit nu niet alleen bij abortus, maar ook bij de debatten over euthanasie of hulp bij zelfdoding. De taal die wordt gebruikt doet denken aan hoe iemand als Julius Caesar zou hebben gesproken over de vijanden van Rome – als mensen die dood meer waard zijn dan levend.”

Maar wat is er te beginnen tegen dergelijke maatschappelijke trends? Williams: “De grote vraag is: hoe veranderen we de cultuur? Ja, er is een juridische en beleidsmatige kant, maar ik denk dat het veranderen van de cultuur een essentieel onderdeel van dit gesprek zou moeten zijn. Er zit een kip-ei-aspect aan:

wordt de cultuur vanzelf menselijker met menselijker, gezinsvriendelijker beleid? Of zal het cultiveren van een liefde voor alle mensen uiteindelijk wetten en beleid creëren die daarbij passen?”

“Als classicus en historicus zie ik de kracht van historische en literaire verhalen in het ten goede veranderen van een cultuur. Hoe we over mensen praten – als Gods dierbare beeldragers – is belangrijk. We moeten nadenken over de waarde van mensenlevens, ook gebroken en onvolmaakte levens, in een wereld die steeds meer waarde hecht aan efficiënte en handige machines boven inefficiënte, lastige, zwakke, beperkte mensen.” ●

Nadya Williams, *Mothers, Children, and the Body Politic. Ancient Christianity and the Recovery of Human Dignity*
Uitgeverij: Ivp Academic
Pagina's: 250 | € 29,14

Bestel dit boek via kn.nl/cultuur

interview

Te midden van de duisternis van de Oekraïense oorlog brengen zusters hoop

DOOR KATARZYNA SZALAJKO - OSV NEWS

Nu de grootschalige Russische invasie in Oekraïne op 24 februari de tragische grens van drie jaar heeft bereikt, brengen zusters hoop naar degenen die niet meer weten hoe ze moeten glimlachen, zoals kinderen die het leed van de oorlog aan den lijve hebben ervaren.

Zuster Victoria Andruschina van de congregatie van de Zusters der Engelen heeft Oekraïne niet verlaten toen de oorlog uitbrak, ook al kreeg ze het bevel om te evacueren. “Ik huilde en vroeg mijn oversten om me te laten blijven”, zegt ze. “Ik voelde dat ik hier het meest nodig was, bij de kinderen die achterbleven. Ik dank God en mijn oversten dat ik mocht blijven.”

De congregatie van de Zusters der Engelen werd opgericht in 1889, toen de katholieke Kerk werd vervolgd door de Russische tsaren. Voor de oorlog werkte zuster Andruschina op een kleuterschool. Toen de Russische invasie begon, besloot ze door te gaan met het helpen van kinderen. Samen met een groep lekenvrijwilligers reist ze van dorp naar dorp in Oost-Oekraïne, direct aan het front, en organiseert ze programma's voor kinderen. Het initiatief heet ‘Engelen van vreugde’. Het doel is simpel: kinderen weer laten glimlachen. “We weten nooit of we een programma kunnen uitvoeren”, zegt Andruschina, “en we weten nooit of we kunnen terugkeren. Vrijwilliger zijn in de oorlog betekent niet alleen dat je uit je comfortzone moet stappen, maar ook dat je je leven moet riskeren.”

LICHT IN DE DUISTERNIS

Spelletjes, wedstrijden en muziek maken deel uit van de evenementen, samen met cadeautjes en snoep. “Engelen brengen vreugde voor kinderen en hoop voor hun ouders”, aldus zuster Andruschina. “Het is een lichtstraal in de duisternis waarin zij leven. Deze mensen hebben verschrikkelijke dingen meegemaakt. Onze initiatieven zijn soms de eerste gelegenheid om elkaar in zo'n grote groep te ontmoeten. Kinderen gaan niet naar school, ze zitten in hun huizen – of wat daar van over is. Ze hebben geen contact met anderen”, vertelt Andruschina. “Het is heel moeilijk om deze bijeenkomsten te organiseren”, vervolgt ze, “omdat deze kinderen geen natuurlijke kinderlijke reacties meer hebben. Ze zijn bang, vol verdriet, bang voor mensen, geluiden, bang om te spelen. Het is alsof ze bang zijn om kind te zijn. De verandering die we zien tijdens ons programma is verbazingwekkend. De kinderen worden langzaam moediger, meer ontspannen en doen mee met het spel. Ze glimlachen weer. Er is geen grotere beloning voor deze inspanning dan de glimlach van een kind. Het risico is het waard.” En het risico is een feit. Zuster Andruschina is zich ervan bewust is dat elke reis dicht bij de frontlines haar laatste kan zijn. “Ik ben niet zozeer bang voor de dood, want dat betekent het eeuwige leven, maar voor invaliditeit, het feit dat ik niet langer in staat zal zijn om anderen te helpen. Ik voel ook een grote verantwoordelijkheid voor de vrijwilligers die met

Zuster Victoria Andruschina tijdens het ‘Engelen van vreugde’-initiatief, dat Oekraïense kinderen de oorlog even laat vergeten.
| Foto: OSV News - via zuster Victoria Andruschina

Zuster Renata Jurczak met twee kinderen.
| Foto: OSV News - via zuster Victoria Andruschina

me meegaan.” Al drie jaar lang brengen de ‘Engelen van vreugde’ een glimlach op het gezicht van meer dan twintigduizend Oekraïense kinderen. De campagne bestaat alleen dankzij de steun van katholieke organisaties en particulieren.

'NIET ALLES IS VERLOREN'

De Poolse zuster Renata Jurczak is al dertig jaar in Oekraïne. Ze is lid van de Kleine Missionarissen van Naastenliefde, ook bekend als de Dochters van Don Orione. In haar eerste jaren in Oekraïne hielp ze daklozen en straatkinderen. Nu werkt ze in een tehuis voor alleenstaande moeders nabij Charkiv en organiseert ze lessen voor kinderen om hen te helpen het trauma van de oorlog te verwerken. Zij en haar medezuster gaan ook naar verwoeste dorpen aan de frontlinie, waar sommige bewoners zijn teruggekeerd. Ze zien volledig vernietigde landbouwgebieden en akkerland dat niet meer bewerkt kan worden. De zusters kwamen daarom met het idee om deze landbouwers te helpen met een ‘kippenactie’. “We kopen kleine kippen van één dag

oud, het voer voor de hele groeiperiode, en brengen ze naar gezinnen die ze kunnen grootbrengen”, vertelt zuster Jurczak.

“We waren er niet zeker van hoe deze campagne zou uitpakken. Deze mensen waren zo gelaten, maar de resultaten hebben ons verrast. Mensen op de rand van depressie huilden van ontroering omdat ze weer een beroep hadden gevonden en een nieuwe reden hadden om te leven.” De campagne wordt regelmatig herhaald. Daarnaast organiseren de zusters ook andere evenementen en langetermijninitiatieven zoals naaiworkshops, waarbij Oekraïense vrouwen nieuwe vaardigheden leren. “Wanneer er steun is, keert de hoop terug”, zegt zuster Jurczak. “Niet alles is verloren is, het is mogelijk om opnieuw te beginnen. Vaak zeggen mensen: ‘Ik denk dat God bestaat, omdat jullie hier komen, naar plaatsen waar niemand meer komt.’” De zusters van haar congregatie werd aan het begin van de oorlog gevraagd of ze liever naar Polen zouden terugkeren. Ze besloten allemaal te blijven. ●

achtergrond

Vijf dingen die je moet weten over de biecht

DOOR OSV NEWS

Het hele jaar door, maar in het bijzonder in de Veertigdagentijd en de Advent worden gelovigen opgeroepen om het sacrament van boete en verzoening te ontvangen; te gaan biechten dus. Voor wie niet zo bekend (meer) is met dit sacrament, vijf weetjes over de biecht.

Een priester hoort de biecht tijdens een viering van boete en verzoening in de basiliek Sint Jan van Lateranen in Rome. | Foto: CNS – Lola Gomez

Als we om ons heen kijken, zien we overal om ons heen het kwaad en het lijden aan het werk: online, maar ook offline in onze gemeenschappen, in onze families en zelfs als we in de spiegel kijken. Dan kan het moeilijk zijn om te geloven dat Christus tweeduizend jaar geleden kwam om onze wereld te genezen. We zien er bepaald niet verlost uit.

De spanning tussen zonde en verzoening vormt echter het hart van de missie van de katholieke Kerk. Christus droeg zijn apostelen op om “berouw en vergeving van zonden” te onderwijzen en Hij zond hen uit om dienaars van Gods barmhartigheid te zijn. Dit wordt vandaag de dag voortgezet in het sacrament van boete en verzoening, ofwel de biecht.

Hier zijn vijf dingen die je misschien nog niet weet, andere die je wellicht ooit hebt geleerd maar bent vergeten, en inspiratie om je opnieuw toe te leggen op het zoeken naar een nauwere vriendschap met God door middel van berouw en het bestrijden van de zonde, waar die in je leven ook wordt aangetroffen.

1 Jezus stelde het sacrament van boete en verzoening in toen Hij in de paasnacht aan de apostelen verscheen. In het Evangelie van Johannes blaast Jezus over de apostelen en zegt tegen hen: “Ontvang de Heilige Geest. Aan wie ge de zonden vergeeft, zijn ze vergeven, en aan wie ge ze niet vergeeft, zijn ze niet vergeven” (Joh. 20,22-23).

2 Het sacrament van boete en verzoening zag er in de vroege Kerk heel anders uit dan nu. In de geschriften van Paulus (zie bijvoorbeeld 1 Kor. 5,3-5 of 2 Kor. 2,7-11) zien we de rol van de apostelen in het verbannen van zondaars en hen daarna verzoenen met de gemeenschap. Het lijkt er ook op dat er aanvankelijk een gewoonte was om zonden in het openbaar te belijden, maar daar lijkt al vroeg een einde aan te zijn gekomen. Tegen de vijfde eeuw ontmoedigden kerkleiders deze praktijk actief.

In sommige streken was het gebruikelijk dat mensen die zich schuldig hadden gemaakt aan ernstige zonden (zoals afvalligheid, over-

spel of moord) werden ingeschreven als ‘openbare boetelingen’, wat betekende dat ze zich kleedden in zak en as en voorgeschreven boetedoeningen en het geven van aalmoezen uitvoerden. Op de donderdag voor Pasen werden ze dan in het openbaar verzoend met de Kerk.

3 We hebben het aan de Ierse monniken te danken dat er een aantal vernieuwingen zijn doorgevoerd in het opbiechten van de zonden. Die vernieuwingen hebben geleid tot het sacrament van boete en verzoening zoals we dat vandaag de dag kennen. Ze formaliseerden de praktijk van het biechten van zonden onder vier ogen bij een priester en onder geheimhouding. Ook werd de absolutie verleend voordat de boetedoening plaatsvond, meestal eveneens onder vier ogen. Deze Keltische praktijk van onmiddellijke absolutie werd erg populair en werd door de missionaire inspanningen van de Ierse monniken over heel Europa verspreid.

4 Tijdens de middeleeuwen erkenden theologen allemaal dat boetedoening een sacrament van de Kerk was, maar ze waren het oneens over detailkwesies zoals of vergeving tot stand kwam door de genade van het verdriet van de persoon zelf, of door de genade van de absolutie van de priester. Thomas van Aquino, die scholastieke termen gebruikte, definieerde de “materie” van het sacrament als het verdriet van de boeteling en de “vorm” als de absolutie van de priester.

Het tweede Concilie van Lyon in 1274 definieerde boetedoening formeel als een sacrament. Maar het was het Concilie van Trente, halverwege de zestiende eeuw, dat echt uitgebreide verduidelijkingen aanbracht over het sacrament. Het wijdde zo’n negen hoofdstukken en vijftien canons aan zonde en boete. Het Tweede Vaticaans Concilie stond ook stil bij het sacrament en benadrukte de helende aard ervan.

5 Waarom gebruiken we zowel de woorden boete als verzoening om het sacrament te beschrijven? Verzoening en boete zijn twee verschillende aspecten van het sacrament. Verzoening verwijst in de eerste plaats naar het proces waarbij iemand die ernstig zondigt terugkeert naar de volledige gemeenschap van de Kerk door biecht en absolutie.

Boetedoening verwijst naar het proces waarbij iemand die schuldig is aan minder ernstige zonden en die de gemeenschap met de Kerk niet heeft verbroken door doodzonde, zijn of haar leven in de Kerk voortzet door geestelijke groei en bekering via de sacramentele biecht. Dit onderscheid tussen boete en verzoening dient ook om mensen te oriënteren als ze zich voorbereiden op het sacrament. De Catechismus verwijst er dan ook naar als het “sacrament van vergeving” en het “sacrament van bekering” (no. 1423-1424).

(Vertaling: Susanne Kurstjens)

feuilleton

Tussen speelplaats en kapel **Offertjes (1)**

DOOR LOUISE LENEMAN

De vastentijd biedt bij uitstek de gelegenheid om ter wille van Jezus zoveel mogelijk te vasten. Voor een verbeeldingsrijk kind zijn de mogelijkheden hiertoe vrijwel onbeperkt. Wat kun je al niet verzinnen om God een genoegen te doen?

De eenvoudigste start is het vastentrommel-tje. Ieder snoepje, hoe miniem ook, wordt zes weken lang bewaard. Zelfs wiebertjes tegen kriebelhoest en tumtums verdwijnen erin.

Het betere werk begint met de aanleg van een offerboom. De groepszuster geeft ieder kind een stevig stuk karton en een vel wit papier. Daarop wordt een kale boom getekend. Het is de bedoeling dat hij tegen Pasen in stralende pracht staat te prijken. Ieder blaadje en iedere bloesem vertegenwoordigt een goede daad. Hoe groter het blad en de bloem, hoe moeilijker het offertje.

Marieke doet graag mee. Ze heeft best wat over voor Jezus, die zoveel voor de mensen heeft geleden.

Waar zal ze beginnen? Wat zijn haar zwakke punten? Waar heeft ze moeite mee?

Met opstaan bijvoorbeeld. Akelig vroeg, in de kou, terwijl het schelle licht wordt aangeknippt en de zuster met scherpe stem het "Geloofd zij Jezus Christus" de zaal in snerpt. Meestal komt ze er als laatste uit en menigmaal pas als de zuster met een ruk de warme dekens van haar heeft afgetrokken. Dat opstaan zal ze aanpakken. Ter wille van Jezus.

Voortaan antwoordt ze als een van de weinigen op de kreet van de zuster: "In alle eeuwigheid amen!" Sprint haar bed uit, holt naar de lange zinken wastafel, pakt een emailen wasbak en vult hem met koud water. Dat laatste is niet moeilijk, want er is geen warm. Snel wast ze haar gezicht en armen, kleedt zich aan, vlecht haar haar en haalt haar bed af. Op de smalende woorden van Lia Fleeme reageert ze niet. Het is lastig, maar niet ondoenlijk, om niet terug te schelden.

Ziezo, de eerste bloesems zijn verdiend.

Tijdens het morgengebed knielt ze met haar blote knieën op de harde kokosmat en niet op de planken vloer zoals anders. Ze houdt haar ogen stijf gesloten, zelfs als iemand haar met een haarspeld in haar been prikt. Dat levert een knots van een roze bloem op.

Foto: Soleil - Unsplash

COLUMN

BLAGOVESJ-TENSK

Aan de overkant van de rivier de Zeja ligt China, op nog geen halve kilometer van ons vandaan. Het water is bevroren en we zien hoe de avondzon zich achter de hoge gebouwen van de skyline van Heihe verbergt. Het zou een korte wandeling zijn naar een wereld van neonlichten en exotische gerechten, maar prikkeldraden scheiden de rivier in drie delen. Een stukje niemandsland in het midden en daarna aan beide zijden wat de herinnering aan de Muur in gedachten roept. Wachthuisjes staan een paar honderd meter van elkaar op het ijs en uit nauwe schoorsteentjes komen pluimpjes rook. De illusie om ooit deze rivier over te kunnen steken, gaat in rook op.

Alles wees me erop dat we ver van het 'grenzenloze' Europa verwijderd waren. We brachten een dag door in de stad Blagovesjtensk, tussen de rivieren de Amoer en de Zeja. Met vier parochianen hadden we een hele dag gereisd om de pelgrimstocht te maken naar de parochie in deze stad en enkele oud-parochianen van Chabarovsk te bezoeken. Onze Tatiana heeft parkinson en om die reden was ze vorig jaar met Sergei verhuisd, om dichtbij hun zoon te kunnen zijn. We brachten tevens een bezoek aan wat voor de communistische revolutie de katholieke kerk was. Het gebouw is bewaard gebleven en is nu een orthodoxe kerk. Jarenlang waren er onderhandelingen gaande over de teruggave van 'ons' gebouw, wat uitgesteld werd, omdat eerst de nieuwe orthodoxe kerk gebouwd zou moeten worden. Het Vaticaan gaf er aan het einde van de jaren negentig zelfs een donatie voor, opdat wij zo snel mogelijk weer onze kerk zouden kunnen gebruiken. De nieuwe orthodoxe kerk staat al lang in pracht en praal, maar van teruggave van ons gebouw is geen sprake meer. Het neogotische bakstenen kerkgebouw spreekt zelf het oordeel uit. Op de torenspits staat nog altijd een Latijns kruis. Men heeft verschillende keren geprobeerd om het te verwisselen voor een orthodox kruis, maar het is nooit gelukt.

"Gij zult niet stelen", zegt het achtste gebod. Het communisme hield er een fluctuerende moraal op na, dat leerde dat "het doel de middelen heiligt". Dat ontbreken van een solide moraal, gebaseerd op de tien geboden, op waarden die diep in de ziel van iedere mens geworteld zijn, is goed merkbaar in de samenleving. Hierdoor ervaren wij regelmatig dat het handelen van veel mensen om ons heen ons meer dan eens verrast en uit het veld slaat. De logica van de christelijke moraal geeft een zekere stabiliteit in menselijke relaties en handelen, maar aangezien die in de Russische samenleving al meer dan een eeuw lang afwezig is – en zelfs systematisch kapot is gemaakt – geeft zelfs het evidente geen reden om ernaar te handelen.

De naam Blagovesjtensk betekent 'Maria-Boodschap'. Wonderlijk genoeg is de naam van de stad onder het communistische regime niet veranderd. Mensen vertellen dat Maria met het Kind Jezus op de arm ooit boven de rivier is verschenen om de stad te beschermen tegen Chinese veroveraars. Wij richten ons tot haar, die het onderscheid tussen goed en kwaad nog kan doen herleven in het geweten van onze verwonde medemens.

MADRE ANIMA CHRISTI
Missionaris in Rusland

In deze prozarubriek vertelt Louise Leneman over een kindertijd in een Amsterdams klooster-internaat in de jaren vijftig, geïnspireerd door haar eigen ervaringen. Deze kroniek verscheen eerder in boekvorm bij uitgeverij Aspekt. ISBN: 9789461536136.

Kapelaan
Slaven Brajkovic

Diaken
René Klinkenberg

Pastoraal werker
Suzan Crapels

"Zoals de Vader mij gezonden heeft, zo zend ik jullie."
Deze woorden van Jezus tegen zijn leerlingen zijn heel bekend geworden. Deze drie personen vullen hun roeping elk op hun eigen manier in.

Is de opleiding tot priester, diaken, pastoraal werker, geestelijk verzorger of catecheet ook iets voor jou?

Meer informatie

Rector L. Hendriks Heyendallaan 82
6464 EP Kerkrade tel. 045 211 7025
rector@rolduc.nl www.rolduc.nl

GROOTSEMINARIE ROLDUC

PAREDIS STICHTING

Ondersteunt de vorming van priesters, kandidaten voor het priesterschap en permanent diaconaat

Steun priesters voor de Kerk van morgen!

Voor de opleiding van nieuwe priesters en diakens is uw steun ook in de toekomst onontbeerlijk. Uw bijdrage is welkom op rekeningnummers NL77 INGB 0002 8183 27 of NL95 ABNA 0481 9602 28.

Postadres: Ringweg 48, 6141 LZ Limbricht
06 53841867 info@paredis.nl www.paredis.nl

Lezen, luisteren, kijken | Cultuurtips op KN Online

- ✓ De mooiste boeken, muziek en films op een rij
- ✓ Recensies en interviews uit de krant teruglezen
- ✓ Speciale tips van de redactie van *Katholiek Nieuwsblad*
- ✓ Boeken en cd's direct bestellen

Interesse? | Ga naar kn.nl/cultuur

Blijf bij | Abonneer u op de gratis e-mailnieuwsbrief van KN

- ✓ Het laatste katholieke nieuws als eerste ontvangen
- ✓ Iedere week de meest recente digitale KN-editie in de mail
- ✓ Nieuws, achtergronden en inspiratie overzichtelijk op een rij
- ✓ Wekelijks op vrijdag in de mailbox
- ✓ Gratis

Aanmelden? | Ga naar kn.nl/nieuwsbrief

film

Middeleeuws wapengekletter in een matige popcornfilm

DOOR HETTIE VAN DER VEN

Film: William Tell (2024), Groot-Brittannië, Zwitserland, Italië, 133 min.

Regie: Nick Hamm, met o.a. Claes Bang en Ben Kingsley.

KN Kijkwijzer:

Of hij daadwerkelijk heeft bestaan is nog maar de vraag, maar toch kent iedereen Willem Tell als ‘de man van de appel’. Volgens de verhalen weigert kruisboogschutter Tell, afkomstig uit een Zwitsers staatje, in 1307 te knielen voor een op een paal gehesen helm midden op het dorpsplein. Die helm staat symbool voor de overheersing van de Oostenrijkse Habsburgers. Brute landvoogd Gessler dwingt Tell daarop met zijn kruisboog een appel van het hoofd van zijn zoon te schieten. Een strijd om Zwitserse onafhankelijkheid barst los, met Tell als aanvoerder van de troepen en volksheld in wording tegen wil en dank. De legende is welbekend. Ook in deze Engels-Zwitserse-Italiaanse productie (met een Deense acteur als titelheld) staat de ‘appelscène’ centraal. En hoewel die geen verrassingen kent, is deze nog best spannend om naar te kijken en zeker fraai vormgegeven. Verder laat *William Tell* vooral veel wapens en bloedvergieten zien. Oostenrijk is slecht, de Zwitsers deugen, dat is heel overzichtelijk. De enorme hoeveelheid strijdbaar ogende mannen met woeste baarden en nog veel meer kletterende zwaarden maken het geheel toch rommelig. De film had het wel met iets minder bloedvergieten af gekund.

Regisseur Nick Hamm stelt in interviews dat hij in het verhaal van Tell gelijkenissen ziet met de huidige tijd. Welke precies licht hij niet echt toe. Ja, het waren roerige tijden daar in veertiende-eeuws Europa, net als nu. Om vrouwen een substantiële rol te geven in de productie is Tell in deze versie getrouwd met een dame uit het Midden-Oosten, die hij ontmoette tijdens een van zijn kruistochten. Als publiekstrekker wordt groot acteur Ben Kingsley, voorzien van een goud ooglapje, opgevoerd als een wat mallotige koning Albert. Voeg nog een blik potserlijke oneliners toe (“Woede staat je kracht in de weg”, “Elke vorm van menselijkheid is brandend gif geworden”) en het moge duidelijk zijn dat *William Tell* geen meesterwerk is. Een historisch verantwoord actiedrama is het al evenmin. Een prima film voor een avondje onderuitgezakt in een filmzaal of op de bank, compleet met popcorn? Die aanbeveling wil ik deze *William Tell* nog wel geven. Mits je van rondvliegende zwaarden, bijlen en kruisboogpijlen houdt. De zogenaamde ‘cliffhanger’ die suggereert dat er een vervolg aankomt, is het dieptepunt. En een vervolg is niet nodig.

boek

Een zoektocht naar hoop in een wanhopige situatie

DOOR LUUK VAN DEN EINDEN

Eigenlijk heb ik voor deze recensie maar vier woorden nodig: zie Willem Jan Otten. In zijn laatste Onuitsprekelijke verzuchting (zie KN 9) geeft hij de essaybundel *Op een andere planeet kunnen ze me redden* het prachtige predicaat van “een papieren Lourdes”; wat heb ik, in vergelijking met Otten maar een literair keuterboertje, daar nog aan toe te voegen?

Dichter Lieke Marsman (34) is ongeneeslijk ziek. Sinds 2018 heeft ze kanker en ondergaat ze de doodenge en vaak frustrerende weg van behandelingen en bestralingen, operaties en revalidaties, wachtkamers en slechtnieuwsgesprekken. Sinds 2022 mist ze haar rechterarm en -schouder, die operatief zijn verwijderd in een poging om de opmars van haar ziekte te stuiten. Inmiddels weet Marsman dat ze niet meer zal genezen. Vanuit die ervaring onderzoekt ze de thema’s lijden en hoop en kijkt ze wat die betekenen in haar situa-

tie. Geconfronteerd met haar eigen dood gaat ze op zoek naar nieuwe perspectieven, naar dingen die haar tot steun kunnen zijn. Ze onderzoekt het geloof in buitenaards leven, in ‘vorige levens’ en bijna-doodervaringen – en het geloof in God. In *Op een andere planeet kunnen ze me redden* lezen we hoe een atheïst zich voorzichtig laat aanraken door God, hoe iemand die aangeeft weinig op te hebben met het geloof toch aan het bidden slaat.

De situatie van Marsman – een ervaring die veel meer mensen moeten ondergaan – kan verdrietig en ook woedend maken, vooral wanneer je haar vlijmscherpe kritieken op de hardvochtige hebzucht van de farmaceutische industrie leest. Maar haar zoektocht naar hoop in een wanhopige situatie inspireert ook – niet alleen om het thema hoop in een nieuw licht te zien, maar ook om te bidden dat Lieke Marsman door de hoop gevonden mag worden en erdoor gedragen mag worden. Het gelo-

ven waar Marsman over schrijft is rauw en ruw, ongepolijst en onconventioneel en daardoor ontroerend oprecht. Ja, Willem Jan Otten heeft absoluut gelijk: deze essaybundel is even indringend en hoopgevend als een bezoek aan Lourdes kan zijn.

Lieke Marsman, *Op een andere planeet kunnen ze me redden*

Uitgeverij: Pluim

Pagina's: 200 | € 24,99

ISBN: 9789493256989

media

Televisie | Tien geboden

De maand maart staat voor de EO in het teken van de tien geboden. In een unieke documentairereeks beschouwen tien makers de eeuwenoude leefregels in het licht van de gesecculariseerde wereld van nu. Zo gaan onder meer Festus Toll, Simonka de Jong, Geertjan Lassche en Bibi Fadlalla op zoek naar de relevantie van de geboden.

Vanaf maandag 3 maart om 22.15 uur bij de EO op NPO 2

Televisie | Kinderen van Rutte

Sinds 2008 geeft Mark Rutte maatschappijleer op het Johan de Witt College in de Haagse Schilderswijk. Ook tijdens zijn premierschap. Wie zijn deze leerlingen? In de driedelige serie *Kinderen van Rutte* duiken we in het leven van een groep jongvolwassenen die Mark Rutte niet alleen kennen als premier, maar ook als hun voor-malig docent maatschappijleer.

Op 10, 11 en 12 maart om 19.55 uur bij de VPRO op NPO 2

Podcast | Jongeren en geloof

De orthodoxe Kerk maakt in Nederland een opvallende groei door, ook onder jongeren. Ook online is deze Kerk populair: zelfs populaire influencers als Jordan Peterson zijn gecharmeerd van de Kerk. Eén van de redenen is dat jongeren snakken naar duidelijkheid, klinkt in *De Ongelooflijke Podcast*.

Te beluisteren via pod.link/deongelooflijkepodcast

liturgiekalender

WOENSDAG 5 MAART

Aswoensdag

Eerste lezing: Joël 2,12 - 18**Tweede lezing:** 2 Kor. 5,20 - 6,2**Evangelie:** Mt. 6,1 - 6 + 16 - 18 (Paars)

DONDERDAG 6 MAART

Lezing: Deut. 30,15 - 20**Evangelie:** Lc. 9,22 - 25 (Paars)

VRIJDAG 7 MAART

Lezing: Jes. 58,1 - 9**Evangelie:** Mt. 9,14 - 15 (Paars)

ZATERDAG 8 MAART

Lezing: Jes. 58,9 - 14**Evangelie:** Lc. 5,27 - 32 (Paars)

ZONDAG 9 MAART

Eerste zondag van de Veertigdagentijd

Getijdengebed week I

Eerste lezing: Deut. 26,4 - 10**Tweede lezing:** Rom. 10,8 - 13**Evangelie:** Lc. 4,1 - 13 (Paars)

Ivan Kramskoi, Christus in de woestijn.
| Beeld: Wikimedia Commons

MAANDAG 10 MAART

Lezing: Lev. 19,1 - 2 + 11 - 18**Evangelie:** Mt. 25,31 - 46 (Paars)

DINSDAG 11 MAART

Lezing: Jes. 55,10 - 11**Evangelie:** Mt. 6,7 - 15 (Paars)

WOENSDAG 12 MAART

Lezing: Jona 3,1 - 10**Evangelie:** Lc. 11,29 - 32 (Paars)

DONDERDAG 13 MAART

Lezing: Est. 14,1 + 3 - 5 + 12 - 14**Evangelie:** Mt. 7,7 - 12 (Paars)

VRIJDAG 14 MAART

Lezing: Ez. 18,21 - 28**Evangelie:** Mt. 5,20 - 26 (Paars)

Jaar C. Zie kn.nl/liturgie

overweging

In de woestijn

DOOR WILSON VARELA, DEKEN

In de Veertigdagentijd worden we uitgenodigd om samen met Jezus de woestijn in te trekken. De woestijn is een plaats van dorheid, van eenzaamheid en beproeving, maar ook een plaats waar we God diepgaand kunnen ontmoeten. Wie de woestijn intrekt, ontdekt zijn eigen zwakheid en grenzen, maar ook dat God werkelijk bestaat en voorziet.

Soms kiezen we vrijwillig voor de woestijn, zoals in de Veertigdagentijd, door de drie eenvoudige, maar krachtige praktijken van vasten, gebed en aalmoezen geven. Maar vaak worden we er onverwacht en ongewild ingeworpen: wanneer we ziek worden en ons lichaam ons in de steek laat, wanneer problemen in ons gezin ons uitputten, wanneer we gepest worden op school en geen uitweg zien, of wanneer we onze baan verliezen en met onzekerheid en angst voor de toekomst blijven zitten. Op zulke momenten voelen we ons verlaten, op de proef gesteld, net als Jezus in de woestijn. Maar juist daar, in die kwetsbaarheid, kunnen we Gods kracht het meest ervaren.

Hoe vaak denken wij niet dat geluk afhangt van materiële dingen? De nieuwste telefoon, een hoger salaris, een mooier huis. Maar in de woestijn leren we dat ons leven niet steunt op tijdelijke zekerheden, maar op Gods Woord en zijn aanwezigheid: "De mens leeft niet van brood alleen" (Lc. 4,4).

Het is een tijd om stil te staan bij wat ons werkelijk voedt en wat ons leven richting geeft. Hoe vaak laten wij ons niet leiden door de mening van anderen? Willen we bewondering, erkenning, likes, status? Het verlangen om gezien en gewaardeerd te worden kan ons in zijn greep houden. Maar in de woestijn ontdekken we dat ons geluk niet afhangt van bezit of aanzien, maar van de Liefde die ons draagt: "De Heer uw God zult gij aanbidden en Hem alleen dienen" (Lc. 4,8). In Gods ogen zijn we kostbaar, los van prestaties en succes. En wanneer we worstelen met vragen als: Waarom helpt God me niet? Waarom lost Hij dit probleem niet op? Dan herinnert Jezus ons eraan dat geloven niet betekent dat we God dwingen onze wensen te vervullen, maar dat we vertrouwen op de weg die Hij met ons gaat, in het besef dat Hij weet wat we écht nodig hebben: "Gij zult de Heer, uw God, niet op de proef stellen" (Lc. 4,12).

De Veertigdagentijd is een geschenk van de Kerk en een kans om ons voor te bereiden op Pasen. Een kans om opnieuw te ontdekken wat werkelijk voedt, wat echt gelukkig maakt, wat ons leven betekenis geeft. We worden uitgenodigd om ons los te maken van de illusie dat we alles onder controle hebben, en te vertrouwen dat God ons leidt, ook als de weg moeilijk is.

bijvoorbeeld

Hofdame en kluizenares

DOOR MICHAËL AS

Anastasia mocht er wezen; dat vond in ieder geval keizer Justinianus I in Constantinopel. Maar... ze was getrouwd met een man van stand en aanzien en bovendien rijk. Dat hijzelf ook getrouwd was, maakte het er allemaal niet eenvoudiger op. Toen Anastasia op haar 21ste haar man verloor, trok haar schoonheid weer de volle aandacht van de keizer. Dit tot de vanzelfsprekende ontstemming van keizerin Theodora. Om verdere avances van de keizer en de snijdende blikken van de keizerin te ontlopen, vluchtte Anastasia naar Egypte, om onder de rook van Alexandrië in het klooster van Pemton te treden.

Wanneer later keizerin Theodora sterft, gaat de keizer alsnog op zoek naar de schone Anastasia, om eindelijk met haar te kunnen trouwen. Het nieuws snelt de boodschappers van de keizer vooruit. De nacht voordat de mannen het klooster aandoen, vlucht Anastasia in mannenkleden de Scetische woestijn in, waar zij de heilige abt Daniel ontmoet, die zich liefdevol over haar ontfermt.

Ze mag blijven, maar wel op zijn voorwaarden: niemand mag weten

dat zij een vrouw is. Vanwege haar niet al te lage stem heet zij voortaan Anastasius de Eunuch.

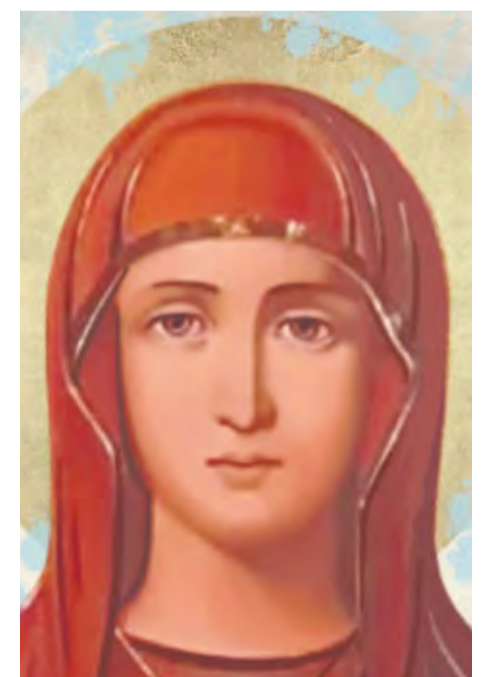
En zo brengt hij haar naar een kloostercel in een grot vijf kilometer verderop, waar nooit iemand komt. Deze cel mag zij niet verlaten, ze mag ook niemand binnenlaten. Iedere week zal de heilige abt een van de monniken sturen, altijd dezelfde, zodat niemand anders weet heeft van de plaats waar zij leeft. De broeder brengt haar dan wat brood en een kruik water die hij bij de ingang van de grot neerzet. 28 jaar lang zou Anastasia als kluizenares in de grot leven, waar zij haar dagen vult met bidden. Maar als zij in 566 ziek wordt en haar laatste aardse levensuur voelt naderen, legt zij naast de lege kruik een potscherf neer met daarop de boodschap: "Vader, kom met de leerling mee die mij altijd water brengt en neem tegelijkertijd mee wat nodig is om eunuch Anastasius te begraven." Die nacht wordt Daniel op zijn beurt gewaarschuwd dat haar einde nabij is.

In de vroege morgen van de volgende dag snelt hij naar de grot om Anastasia in haar laatste aardse

HEILIGE
Anastasia van Skete
Plaats: Byzantijnse Rijk
Datum: ? - 567
Feestdag: 10 maart

ogenblikken nog de heilige Communie te geven. Bij het weerzien omhelzen en zegenen ze elkaar. Daarop gaat voor Anastasia het licht uit. Bij de grot wordt zij ook begraven.

Pas dan vertelt de heilige abt zijn broeders dat eunuch Anastasius de dame van Byzantium was die zolang door keizer Justinianus werd gezocht. Van hem komt ook dit verhaal.

Illustratie: Tomás Rico en Loreto Sales

blikvangers

ORIËNTATIEDAG

PRIESTER OF DIAKEN WORDEN? Op zondag 23 maart houdt Vronesteyn een ORIËNTATIEDAG voor mannen (18-50 jaar) over de priester- en diakenopleiding in het bisdom Rotterdam. Roept God jou tot het ambt van priester of diaken ten dienste van de parochies in het bisdom? Meld je aan via www.vronesteyn.nl. ONDERZOEK JE ROEPING. DOE DAT SAMEN MET VRONESTEYN.

AANGEBODEN

Buro Marcel van der Lubbe voor uw financiële zaken
boekhouder & belastingadviseur
(0031)(0)6-54732032 mvdlubbe@planet.nl

**KUNSTHANDEL
DE ST. JANSBASILIEK**

Jenny van Wijk

Speciaalzaak in:
Kerststallen en -groepen,
houtsnijwerk, brons, keramiek,
emaille, kaarsen, wens- en
kunstkaarten, religieuze artikelen en
nostalgische cadeaus

Kerkstraat 48
5211 KH 's-Hertogenbosch
T 073-6134636
E info@sintjan-online.nl
I www.sintjan-online.nl

**Geef om katholieke
journalistiek!**

Dankzij uw donatie kunnen
wij ons werk voortzetten.

NL09 INGB 0652 7700 88
t.n.v. Arnulfus Stichting

**Neem nu een KN-
Jaarabonnement en
krijg een gratis boek!**

KN-jaarabonnement €170,-

Ja, ik wil graag een jaarabonnement met gratis boek

Naam: _____

Adres: _____

Postcode/plaats: _____

Telefoon: _____

Mail: _____

Banknummer voor incasso: _____

Geboortedatum: _____

Stuur deze bon naar:

Katholiek Nieuwsblad, Lange Putstraat 44,
5211 KN 's-Hertogenbosch, Nederland

U kunt ook:

Bellen: 00 31 (0) 73 612 34 80

Mailen: info@kn.nl

Website: www.kn.nl/abonnementen

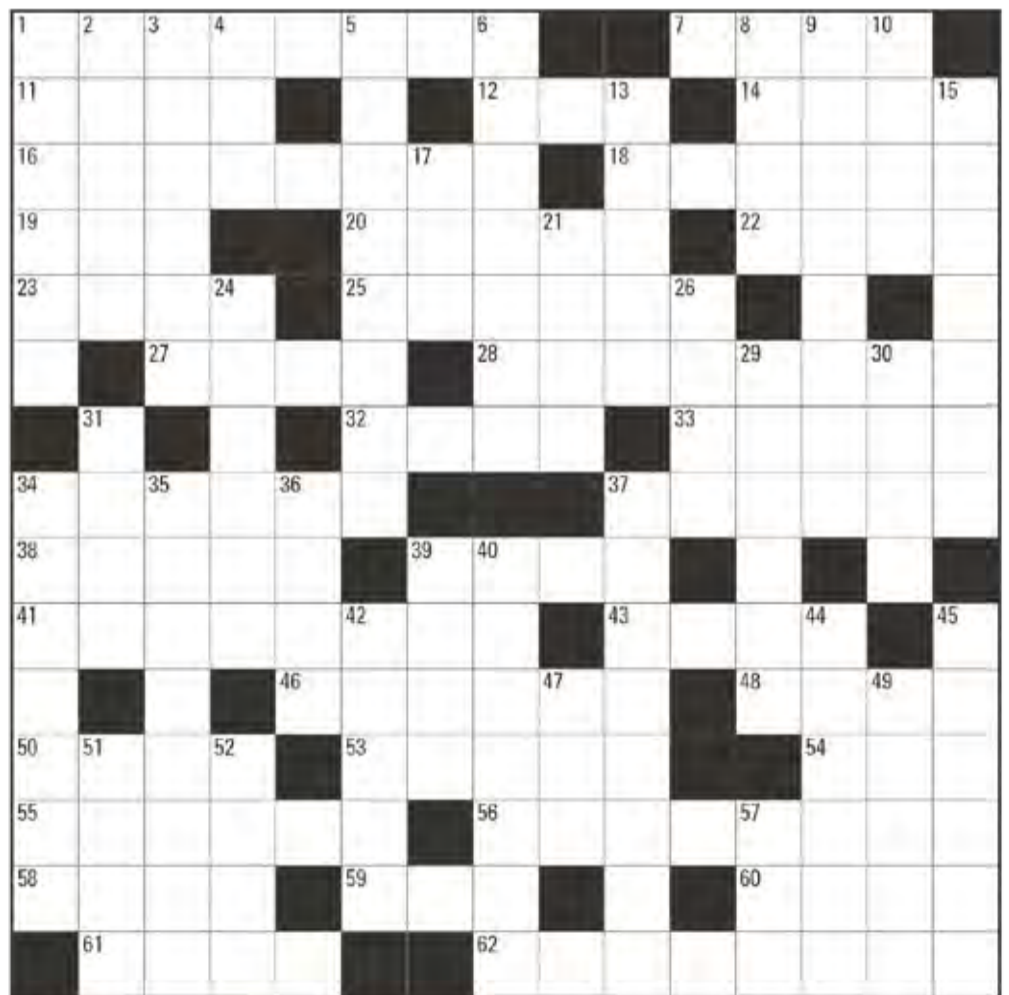
combipuzzel

HORIZONTAAL

1 draaiboek 7 strand bij Venetië 11 melodie 12 door bemiddeling van 14 weidewas 16 het spoedeisende 18 begerig 19 vragend voornaamwoord 20 seinschrift 22 berggeel 23 verdikte huid 25 de handel die per schip binnenkwam 27 van tijd tot tijd 28 hellend 32 frisdrank 33 reeks 34 kort ironisch toneelstuk 37 kriebelen 38 stekelige plant 39 gedorste graanhalmen 41 overeenkomstigheid 43 naar omlaag 46 verklaring 48 verstandige toespraak 50 spleet 53 rakker 54 kloostertvertrek 55 drukfoutenlijst 56 triomfboog 58 orgaan 59 onvermengd 60 regelmaat in het klooster 61 snijvlak 62 ontvouwen.

VERTICAAL

1 water ophouden 2 eenheid van radioactiviteit 3 Europese taal 4 afwijzing 5 de maat betreffend 6 overrompeling 8 woning van Inuits 9 een baan bij de pers 10 woestijnbron 13 zilverpopulier 15 vechten 17 geladen atoom 21 canapé 24 wilde duif 26 wijn 29 uk 30 symptoom van verkoudheid 31 van keurmerk voorzien 34 naar lucht happen 35 laten zien wat er te koop is 36 kern van een grap 37 evenwichtskunstenaar 39 internetpagina 40 herhaaldelijk 42 langhalzig zoogdier 44 topprestatie 45 IndEuropees volk 47 hoog aanzien 49 rangtelwoord 51 die bloem moet je in het oog houden 52 vreemde snoeshaan 57 vrouwelijk dier.

© Sanders puzzelboeken

OPLOSSING VORIGE PUZZEL

Horizontaal: 1 scherm, 6 vlecht, 11 boa, 12 meetlat, 13 ook, 15 opbloei, 16 afnemer, 17 dia, 19 wurm, 21 mamma, 22 palm, 24 ene, 26 gas, 28 gym, 29 ritsen, 32 Almere, 34 idee, 35 tree, 36 domkop, 39 Duitse, 42 ara, 43 tic, 45 ace, 46 amen, 47 break, 48 acht, 50 arm, 52 onthaal, 55 paprika, 58 por, 59 primula, 60 eik, 61 kopeke, 62 strikt

Verticaal: 1 sop, 2 cabaret, 3 emoe, 4 ree, 5 meidag, 6 Vlaams, 7 laf, 8 Etna, 9 hommage, 10 toe, 11 bouwer, 14 kromme, 18 imam, 20 uni form, 23 lyrisch, 25 gedoe, 27 kleur, 30 sik, 31 nep, 32 ARD, 33 mei, 36 daarop, 37 maestro, 38 bier, 40 tactiek, 41 eetbak, 43 tralie, 44 campus, 49 tape, 51 spar, 53 nok, 54 ark, 56 alt, 57 kit

Deze puzzel is een combinatie van kruiswoordraadsel en cryptogram.

Cryptische zinnen zijn vet gedrukt

©Katholiek Nieuwsblad, 2025

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave van Katholiek Nieuwsblad worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Stichting Katholiek Nieuwsblad c.q. de betreffende auteur. Zie voor het volledige auteursrechten-voorbehoud onze website www.kn.nl, onder het kopje auteursrecht. Op ingezonden bijdragen zijn onze algemene publicatievoorwaarden van toepassing, welke eveneens op voornoemde pagina staan.

interview

'Het katholieke geluid moet blijven klinken'

DOOR FRANCESCO PALONI

Abonnee Lucie van de Laar leest KN sinds het allereerste begin. Ter gelegenheid van haar 80ste verjaardag kwam ze met een origineel idee: geen cadeaus voor haarzelf, maar de tip aan alle genodigden om een gift over te maken aan de Arnulfus Stichting.

De liefde voor katholieke journalistiek zit in de familie van Van de Laar. Haar grootvader Louis Weterings speelde in de jaren dertig van de vorige eeuw een belangrijke rol in de journalistieke wereld, onder meer als hoofdredacteur voor de katholieke krant *De Tijd*. "Met hem in gedachte hecht ik veel waarde aan het wekelijks verschijnende KN", zegt Van de Laar. "KN zorgt inmiddels veertig jaar voor actueel en betrouwbaar katholiek nieuws. KN wordt ondersteund door de Arnulfus Stichting. Het is daarom hard nodig om het goede nieuws dat KN brengt ook in de toekomst te laten klinken."

Om deze reden besloot Van de Laar op de uitnodiging van het feest voor haar tachtigste verjaardag een bijzondere cadeautip te vermelden. Ze vroeg haar gasten om een bedrag over te maken aan de Arnulfus Stichting. "Ik vond het wel sympathiek om te doen", zegt Van de Laar bescheiden. "Het gebeurt wel vaker dat mensen een goed doel noemen als cadeautip. In mijn geval vond ik het steunen van KN belangrijk."

Van de Laar heeft KN vanaf het allereerste begin gelezen. In de eerste jaren las ze de krant die haar ouders ontvingen, en had ze gezien haar drukke studie en baan niet altijd de tijd om alles te lezen. Maar sinds 2005 heeft ze het abonnement van haar inmiddels overleden ouders overgenomen. Ze leest de krant van A tot Z, zegt ze. Ook de website houdt ze goed in de

gaten. "Ik sla echt weinig over. KN is vooral de laatste jaren erop vooruit gegaan. Het is accurater geworden en de artikelen zijn zorgvuldiger uitgewerkt. Ik lees graag het commentaar, dat is scherp geformuleerd. De KN-redacteuren hebben een prettige schrijfstijl."

KN heeft sinds kort enige verbeteringen aangebracht in de lay-out van de krant. Zo staat het Woord van de paus nu vooraan. Van de Laar is daar zeer over te spreken. "Vroeger leek het Woord van de paus een beetje weggefrommeld. Nu staat het mooi vooraan. Ik ben ook positief over de nieuwe lay-out van de liturgiekalender, die nu overzichtelijker is."

Welke KN-edities zijn Van de Laar het meest bijgebleven? Ze moet even nadenken, maar noemt al gauw twee speciale edities: die ter gelegenheid van de heiligverklaring van Titus Brandsma en die over het overlijden van paus Johannes Paulus II. "Dat waren hele mooie nummers, waar zorgvuldig aan gewerkt is en die ook snel op de mat lagen. Dat vind ik een hele prestatie."

Van de Laar vindt het belangrijk om KN te blijven steunen. "De financiële situatie van KN geeft altijd wel kopzorgen. Het is daarom belangrijk om KN te blijven steunen. Het katholieke geluid moet blijven klinken in onze seculiere samenleving. Er zijn nauwelijks bladen die gedegen katholiek nieuws brengen, die vanuit de bron katholiek zijn."

Lucie van de Laar | Foto: Francesco Paloni

arnulfus
stichting

column

NIKOLAAS SINTOBIN

Jezuïet en schrijver

CHRISTELIJK
VASTEN

In de Veertigdagentijd worden we uitgenodigd om te vasten. Het christelijke vasten is echter complex. Het is geen doel op zich. Het gaat niet over indruk maken op God of op je huisgenoten door je fysieke heldendaden. Het is ook niet bedoeld als training om je karakter te vormen of af te slanken. Ook al kan dit er het onrechtstreekse gevolg van zijn. Vasten gaat niet over hoe meer, hoe beter. Dat plaatst je namelijk zelf in het centrum. Daar word je niet gelukkiger van.

Het christelijk vasten is bedoeld als hulpmiddel om dichterbij God te komen. Je kan bijvoorbeeld minder eten of je onthouden van alcohol. Hierdoor moet je lichaam minder energie stoppen in het verteren. Het relatieve hongergevoel leidt tot grotere aandacht. Je lichamelijke en innerlijke zintuigen worden gescherpt. Iets analoog kan gezegd worden over het minder tijd besteden aan sociale media of, in tegendeel, kiezen voor meer aandacht voor je huisgenoten.

Vasten op zich volstaat niet om te groeien in godsverbondenheid. De frustratie die je door het vasten inbouwt, richt je niet automatisch op God. In zekere zin maakt vasten je zelfs kwetsbaarder voor allerlei bekingen: leuke dingen die door de leegte van de onthouding des te aantrekkelijker lijken, maar die je uiteindelijk onbevredigd achterlaten.

Vandaar dat christenen in de Veertigdagentijd niet alleen uitgenodigd worden om zich van sommige zaken te onthouden. Er is tegelijk de aansporing om andere dingen meer te doen: bidden en concrete daden van naastenliefde. Zo kunnen de vrijgekomen tijd, energie en aandacht in richting van God worden gekanaliseerd. Het is deze combinatie van minder en meer die van het vasten een christelijk vasten kan maken.

Steun de verspreiding van het Goede Nieuws!

Van missionarissen in den vreemde tot mensen dichtbij met een krappe beurs: de Arnulfus Stichting zorgt er al sinds jaar en dag voor dat zo veel mogelijk mensen *Katholiek Nieuwsblad* kunnen lezen!

Helpt u mee?

Doneer vandaag nog aan IBAN NL 09 INGB 0652 7700 88 of online via arnulfus.nl/doneren. Of scan de QR-code.

